1

1

Lo rustich Bertoldo

539

Acte 1.

Impresa

1880.

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

Lo rustich Bertoldo.

Comedia en 5 actes y cuadros original de en

Joan Roses

1880

VITA SIDEA

Personatges

-

Bertoldo
Lo Rey
La Reina
Palmira
Compte Robert
Enrich
Duch del castell
Estornell
Prespi
Un agutzil
Reparada
Rosaura
Adelaida
La Jadrina
La viuda
Un ugier

Guardias. Cortesans. Ugiers. Donas del poble. Damas del palau. Ciutadans.

Acompanyament.

La escena passa à la Cort de un reyal imperi imaginari.

Epoca 16....

—

Acte 1er

—

Cuadro 1er

—

Falda d'una montanya cuberta d'un bosch de pins y altres arbres propis del Roch agreste. Al fons camins que s'enfilan perdentse pels costats. A primer terme de la esquerra, una barraca de troncs y palla, ab pedris y duas por-

tas ; la primera qu'es la de l'ha-
bitació, coverta per una parra
frondosa y guarnida de penjare-
llas de fruits secs ; la segona es
la del corral y's tanca ab por-
tella de troncs. Dreta y esquer-
ra son las del actor.

Qscena 1ª

Duch _ Qstornell.

(Vestits de caça ab venatles; bai-
xan per la montanya.)

=
-

Duc Gracia à Deu que veig ahont seurer
sense poderme embrutar.
Est Just; alli veig un pedris
com si os estès esperant.
Duc (Acostantse al pedris.)
Vès espòtsal una mica
que hi ha terra.
Est (Espolsa 'l pedris ab lo mocador y l'
estén despues al demunt.)
Llest està.
perquè hi seguisa excelencia.
Duc (Assentantse.)
Ay! Estich desenadernat.
Est L'exercici de la cassa
ja no es propi dels seus anys.
Duc Com, dels meus anys! que't patollas?

Est (Ay! ay! ay! Que m'ha escapat.)

Duc Que vols dir que jo so vell?

Est Vell ja excelencia! qu'es cas!

Duc Es que soch una criatura.

Si 'm veus calvo y encorvat

no es la edat, son los negocis

que 'm donan molts mals de cap.

So del rey d'aquestas terras

lo ministre universal,

y es un carrech, fill, que dona

molt que fe y molt que pensar.

trent' anys ha que 'l porto à sobre.

Est Y sou tant jove.

Duc y que hi ha?

Est M' admiro de la grandesa

de vostra capacitat

puig si fa trent'anys que't cárrech
de ministre esteu gosant
y jou tant jove...

Duc Molt jove.

Est Penso, senyor, admirat
qu'us dègueren fer ministre
cuan us varen desmamar.
Sigueu vell o sigueu jove,
lo cert es qu'esteu cansat
y la cassa, com os deya,
fatiga y no dona pa.

Duc Calla, tonto! que tu't penses
qu'he vingut aqui à cassar?
Ja sabs tu, que be'm serveixes
que sempre tinch algun plan,
per surtir d'alguna empresa

que m' ajudi à mi à jurar.
so penso 't plan, ab aquesta
facundia que Deu m' ha dat,
que 't dich, noy... fins jo m' espanto
de teni aquet talentàs
perque 'ls sabis diu que 's moren
y jo vull viurer molt llarch.
Deyam, donchs, que jo m' empesco
los embolichs y acabat
com que à mi 'l fer cert as coses
ni m' agrada ni m' escau,
te tinch à tu que te 'n cuidas
de tota la part manual,
com si 's te de perdre un home
ò fe algun document fals,
ò fe dormi una donzella,

ò frioleras d' aquet ram.

Est y pot contar ja exelencia

sempre ab ma fidelitat.

Duc Aixis deu ser. Per ço't pago.

Est just; perque'm pagueu no faig.

Duc Ara, donchs, vaig à enterarte

de perquè he organisat

aviy aquesta cassera

que la noblesa hi pren part.

A la Cort hi ha una doncella

y un doncell qui es son aimant,

ell molt rich, ella mol rica,

de manera que juntant

aquestas dugas riquesas

j' arriba à fe un caudalàs.

Doncas be: jo vull juntarlas.

Qs Parant als dos joves ?

Duc Ca !

Cuan has vist que jo treballi

pe'ls altres !

Qs Això es vritat.

Duc Lo jove es l' Enrich, lo patge

fill orfe del Compte Artau

y la donzella es la filla

del compte Robert. Que tal ?

Bocato di Cardinale !

Qs Si qu' es un riquissim plat.

Duc Are veuràs com combino

fe tots dos cops d' un plegat.

Aqui l' unich que fa nosa

es lo patge qu' he dit ja.

Io so parent, un xich lluny,

del difunt compte d'Artau.
pero, com que no n'hi ha d'altres
so'l parent mes immediat
à qui pertoca la herencia
si per cualsevol etzar
l'hereu, fill y suchesor
arribés à faltà may.
Es No faltarà, perqu'es jove.
Duc fent jove y tot, faltarà,
per lo que fa à la doncella
fentli fondre al seu aimant,
ja la tenim disposada
à darme la seva ma,
sino de grat, per precepte
de son pare, qu'es igual.
Y com l'aymant qu'ho desitorba,

dantti valor per fluitar.
també es, com t'he dit, lo patge
tenim que 'm queda arreglat
casament y herencia grossa
no mes lo fi procurant
de fe al patge fonedis
qui es lo qui are aqui 's farà.
Es ¿y quina part li pertoca
en tal plan al vostre criat?
Duc Aprofitant la cassera
que ja à proposit la faig,
he tret de la cort al patge
qu'es per qui ab los convidats.
Are he manat que'l busquessin
à aquest bosch me'l portarán.
Primer de 'n bonas en bonas

jo veuré si accedirà
à anarsen lluny d'aquet regne
deixantme ben net lo camp.
si decàs no vol cedirmel,
jo 't faig à tu una senyal.
me'n vaig, perquè certas cosas
mi afectan: tu ab altres criats
us tireu sobre'l bon mosso,
l'amarreu bien amarrat
à un arbre...

Q. y allí se'l mata.

Duc No, no, res de bessar sanch.
Deixeulo que'n donguin compte
los llops, lo pret y la fam.

Q. y si, sentint los seus crits
ó be per casualitat,

ve un villà d'aquestos vols
y dolgut dels seus esclams
se li acosta y'l desfliga?
Duc Prou tothom se'n guardarà.
Penjaràs al coll del patge
aquet cartell, que sellat
va ab lo sello de mes armas.

(Li dona un cartell enrotllat.)

Qs (llegint.)

"Aquell que arribi à gosar
à desfliga à n'aquest home,
pena de forca tindrà."
Està be, quant sigui l'hora
serem en tot acatat
Duc Donchs mentres arribi l'~~pard~~ patge
à qui ja he manat buscar

veyem si per qui à la vora
trobem qui puga donar
aigua ò vi que fa cassera
m'ha deixat assedegat.

Q1 Aqui hi ha aquesta barraca
qu' alguna cosa os daran.

Duc Gent molt rùstica y molt pobre
deuhen sè `ls seus habitants.

Q1 (Trucant à la barraca.)

Ola ! Obriu ! que hi ha à la porta
qui no `s te may de esperar.

Duc No venen.

Q1 Obriu depressa.

(Dins.)

~~Q1~~ Qui demana ?

Q1 Gent de pau.

Escena 2ª

Dits - Bertoldo.

Ber (Qu' obra la porta de la casa.)

Qui ha trucat à casa meva?

Q. Persona de dignitat.

Duc Has vist fatxa mes horrible?

Q. Q. horroròs!

Du Ja! ja! ja!

Ber Que`m trobeu lleig?

Duc No hi ha monstre

qu' à lleig le puga guanyar.

Ber Donchs la dona`m troba guapo

y es lo meu unich mirall.

Duc No`m direu are ab qui parlo?

Qs Ab qui molt deus respectar.
Solament alsis la vista
la vista ja t'ho dirà.
Ber La vista molts cops enganya
y à vegadas sol anar
l'aucellot de mala fatxa
disfressat de pavo real.
So ja us veig qui aneu molt macos
sobre tot aquell d'allà.
pero l'habit no fa'l monjo.
Duc Pero'ls aires si que'l fan.
Ber Qs qui ab aires no m'hi fico.
perquè solen costipar.
Duc Qui sou vos qui ab personatges.
goseu à parlà tant alt?
Ber Com que soch à casa meva

tan hi puch parlà alt com baix.

Duc Qui sou vos, us preguntaba?

Ber No n'hi ha prou que preguntar.

Després de preguntà us falta

que jo us vulgui contestar.

Duc Viva Deu, que tal malicia

no he trobat may en villans!

Ber Lo qu'en tot un any no 'l troba,

sol trobarse en un instant.

Duc Qui sou?

Ber Are vaig à dirvho,

puig mon nom es molt honrat

que ni he surtit de l' inclusa

ni 'l meu pare 'l van penjar.

Soch Bertoldo, per servirvos,

si no`m maneu res pesat;

home rustich de montanya
qu' aqui visch en santa pau,
fent lo menos mal que puch,
y tot lo be que m' es dat.
Parlo una llengua salvatge
que no à tots sol agradar
del pa 'n dich pa y del vi, vi,
ey! si no l' han batejat.
Soch casat ab la Marcolfa
qu' es dona de pochs encants
pero aixis tinch la ventatja
que no 'm carrega de cap.
Aquesta barraca es nostra
y ja paro de contar
perque no tinch mes hisenda
fora d' uns set ò vuit pams

que 'm toean de cementiri
cuant me tinguin de enterrar
de diner, ni mitxa malla,
de noblesa ni un borrall,
servidors que 'm fassin feina
no mes tinch aquestas mans
y un burro qu' es à l' estable
que no li pago jornal.
D' ambició no 'n tinch ni gota,
de salut, per regalarn
y aqui visch ab tanta ditxa
monjant col, trunfas y naps,
com vos, que sou personatge,
menjant perdiu y faisans.
De cara, ja ho podeu beurer,
un xiquet abunyegat;

fo eos, fet d' un taulò gerxo
fos brassos, penjim penjam;
fas camas; llargas y tortas,
com dos ganguils eap per vall.
Aixì m va pari la mare,
aixis soch, aixis he estat
y aixis plogui, troni ò nevi,
fassi sol ò temporal
vull seguir serie mudarme
fins que siga amortallat.

Duc y 'l teu nom?

Ber Ja he dit Bertoldo.

Duc Nom de rustich.

Ber Tant s' està
per dir Bertoldo à un rustich,
com per d' exelencia un gran.

Ps Te agudesa.

Duc Te insolencia.

No has anat may à ciutat?

Ber L'aucell de bosch no vol gabia.

Duc No tens enemichs?

Ber Jo? cap.

Dich mentida. Un ne tinch, qui ara

prou de mi està renegant.

Duc Qui es?

Ber Lo burro, qui al estable

tinch fermat tres dias ha,

sense darli gra ni palla

perquè purgui un cert pecat.

Duc Que t'ha fet?

Ber Va enamorarsem

d'una burra del vehinat.

y per corre detras d'ella
à mi à terra 'm va tirar.

Duc y ab dejuni 'l corretgeixes
com si fos un racional.

Ber Tant be l'home com la dona
'l ventre es 'l punt mes flach.

y escolteu, are que hi penso,
m'he vingut à destorbar
per demanarme clemencia
pe'l meu burro!

Duc Gran villà!
Tant vil objecte 'm suposas?

Ber No tindria res d'estrany
que la llei de Deu us mana
fer be à nells vostres semblants

Duc Ynsolent!

Qs Us aconsello

senyor que no'n feu cabal.
sempre en gent de baixa estrofa
trobareu rustichs modals.

Duc fa te sort que no'm conve
ferm' coneixer pel meu plan.
ò sino sa mala llenga
li costaba ser penjat.

Ber Direu per fi ? que voliau?

Qs Mon senyor, vol apagar
la sed, si li deu per beurer.

Ber Fixò ab tota voluntat.

Qs fervireu à alta persona.

Ber com si sigues un patan
Dit y fet cuant fos enterran
tots fs homes son iguals.

y es precis que siga rich
perquè me la vulgan dà
vet aqui ab gran sencillesa
lo cas que sabè't proposas.
Me fan falta dugas cosas
ta estimada y ta riquesa.
En y vos que sou personatge,
lo mes alt que hi ha à la cort
à n' el vostre debert sort
l'hi feu are aquest ultratge!
Com pot tan baixa ambició
juntarse ab tan alt poder!
Mas riquesas volguè haber!
sorprès me deixeu, senyó;
no us ne sobran de riquesas?
Duc No, per ço à buscarlas vinch

puig has de saber, que tinch
fins las del rey compromesas.
De la ruina estich à un pas
y de veurem comprometes,
deshonrat, culpable y pres
y ficat en gran fracàs.
¶'he dit riquesas del rey?
N' he perdut de mes sagradas.
Las del Estat he gastadas.
Ves si'm farian la lley.
En Y jo ab injust sacrifici
vostres danys tinch d' esmenar,
Ma ignocencia ha de pagar?
las culpas del vostre vici?
No, so un jove, un noy encara
tant poch entrat en lo mon,

que vostres las faltas son
y encenen la meva cara.
May he hagut de di à mon pit
fluita y guanya, pero sé
que si li dich, guanyaré
qu' aqui 'm sento 'l cor ardit.
Donarvos jo ma estimada
es, senyor, tan impossible
com cedi al tracte aborrible
de cedius la herencia honrada
que de mon pare he rebut
y que tinch de conservar
ab lo nom que 'm va deixar
coronat ab la virtut.
Duc fi no m' has entès de re.
Tu res me tens de cedi.

Vesten y deixam fe à mi

que jo ja m' arreglarè.

Jo he parlat à un capità

que jon barcote à n' al port

embarcathi y de ta sort

ell ja s' encarregarà.

~~Jo he parlat à un capità~~

~~que jon barco te à n' al port~~

~~embàrcathi y de ta sort~~

~~ell ja s' encarregara.~~

Te darè cartas y empenyos

que per tot hont te presentis

per lo que vulguis è intentis

no trobis rostros farrenyos

Jo ab ffestesa't respondrè

mentres moderat estiguis

Gspereus qu' al punt vos porto
per podervos remediar. (mP.)

(Gntra à la casa.)

Gs Si'l rey, qu' es amich d' astucias
y agudesas, per etzar
coneguer à n' aquest home
se'l quedaba al seu costat.
Duc Jo tindrè jo bon cuidado
de que no'l conegui may.

Ber

(Surtint ab una carbassa de vi.)

Teniu y surtiu de pena.
Duc Jo acostumo à beure en vas.
Ber L' unich vas que tinch à casa
es lo cossi del corral.

(Trayentse un vas de cuiro.)

Gs sempre estich jo per servirvos.

Duc (Bou en lo vas d'estornell pero escup y llensa'l vi.)

Això es vi de condemnats.

Teniu y aqui va la paga.

(Dantli la carbalia ab una moneda)

Ber Diner? teniu qui us farà

à vos mes falta que à mi

per compra amichs y vassalls.

Duc No'l vols?

Ber Ab aquesta dobla

de pobre no n'ixo pas.

y à vos us darán al menos

si sabeu regateixer

un milè de cortesias

y de festas un quintà.

Gs Mireu, senyor, qui allí m sembla

qu'à la gent ja veig baixar.
Duc fem com qui d'aqui s'allunya
perque'ns deixi aquet en pau.
Quedeu donchs ab Deu Bertoldo.

Ber sempre es Deu, ahont no's fa mal.

(Mut.) (Lo Duch y Cistornell se n'entran per la dreta.)

Ja se'n van cap à vila.
Deu me dongui un bon quedar,
que may m'han causat enveja
los que van cap à ciutat.
Jo me'n torno à ma barraca
que ja m'hi espera'l sopar,
y despres, sense caborias
que'm destorbin lo descans,
à dormir fins que'm desperti

la claror del sol llevant. (Mut.)

(Entra à la casa y tanca. Se va fent nit.)

Escena 3ª

(Al Duch - Estornell - (Aviat) Enrich -

Crespi - Criats.

(Tornant à sortir ab el Duch.)

Es

Ja venen.

Duc Tu ab los demés,

sol deixeume ab lo rival

y à la primera senyal

ja sabs lo meu plan quin es.

(Apareixen y baixan per la montanya.

Enrich, Crespi y criats.)

Es Ja 'ls tenim, senyor, aquí.

Gn (Al Duch.)

Qu' es lo que'm parla, senyò?
Près me veig com un traidò
yo per ordre ~~cotra~~ vostra?

Duc Si.

(Los demès s'han fet enrera cap
als bastidors.)

Gn Quin delicte haurè comès,
jo, que no ofench à ningù?
Parleu que jo estich segù
de no haber faltat en res.
Descendent de noble casa,
ans de dentl l' ambició
ja ho tinch tot y tot hò sò.
Aixis que cenyeixi espasa
ja so del rey brau soldat.

y`m donan la ma promesa
de qui`l cor me te robat.
No conspiro contra vos,
so lleal patge del rey,
cap passió `m posa la lley,
sinó l'afany amorós
qu`us he dit que porto aquí,
sols penso en ser digne d'ella,
y de`l nom que`m don ma estrella.
Qui, doncs, se queixa de mi?

Duc Qui`s queixa de vos?

Gn Qui?

Duc Jo.

Gn No pot pas ser ab justicia.

Duc Vols saberho? Gs per codicia.

Jo so franch, tinch això bo.

En Lodicia?

Duc Com del moment

qu' aqui en mon poder estàs
ja mes lliure no't veuràs
per referi 'l meu intent,
vaig à esplicarte ab franquesa
lo que descubri 't proposas.
Jo de tu vull dugas cosas;
ta estimada y tas riquesas.

En No us entench.

Duc Ja m' entendràs

y à fe qu' ab pocas paraulas.
No has d' haber jèguit las aulas
per compendrer prompte 'l cas.
Hi ha à la cort una Palmira
filla del compte Robert

que m' ha fet tornà 'l cap vert
del viu afany que m' inspira.
Son pare dàrmela vol,
mes ella s' estima ab tu
y no`s casarà ab ningú
volguent casarse ab tu sol.
Primè agravi. Qs lo segon,
que tu ets hereu dels Artau;
per tu de las mans me cau
lo caudal mes rich del mon,
puig com jo't vinch al derrera
dins l' ordre del parentiu,
es ben clar que sent tu viu,
lo meu dret va`s considera.
Y com que jo`m vull casà
ab la donzella que`t dich,

en tot moment que m' escriguis

que necesitas dinè.

Que vols mes?

En Vull acabar

qu' escoltaus mes ja es vilesa.

Duc La estimada y la riquesa

y à bordo ab lo capita.

En A dir qui sou à tothom.

Duc Esperat: pensathi be.

En Si no delireu. no se

com penseu que del meu nom

renegui y de mon amor.

Duc Mira que thi va la vida.

En Preneumela dessegui da.

(Trayent l' espasa.)

Duc Vosaltres!

(Jent lenya à Estornell y dones que's tiran

à desarmar y subgeotar à Enrich.)

En

(fluitant.)

favor! favor!

Duc-hu t'has decretat la sort.

Jo me'n vaig d'aqui corrent,
que veurer pati à la gent
es cosa que'm trenca'l cor.

(Se'n va per la dreta.) (mut)

En Miserables!

Es No'n feu cas!

An' aquest arbre amarreulo.

(Lligan à Enrich à un arbre

del mitx' de l'escena.)

Que no s'escapi. Apreteulo.

En Ulich perdut!

Es si no estàs.

Prega à la mort que no trigui
puig de salvart no hi ha trassa,
qu' aquet cartell amenassa
ab la forca à qui't desfligui. (Mf.)

(Li posa'l cartell al coll y se'n va
per la esquerra ab los altres.)

Escena 4.

Enrich lligat al arbre. Aviat Bertoldo.

En Oh! assessins! oh, miserables!
M' abandonan, ay de mi!
condemnat quedo à mori!
No pot ser, vence'ls culpables
del ser ignorant y bo!

No trobà ausili f' honrat....

Socorro! en tal soletat

de mos crits s' apaga'l so.

Ber. (OBrint poch à poch la porta de la barraca y trayent'l cap.)

Pst!

En Que passa?

Ber Ja son fora?

En Un home! Deu vos do sort

com tingueu per mi'l bon cor

de salvà à aquest trist que plora

sense culpa. So ignocent.

Ber Si qu' ho sou. Per xo he surtit.

En Sabeu?

Ber Tot atli arropit

ho he estat sentint y veyent.

Jo so tonto com un soch
que ja es per mi prou miseria;
pero tinch sempre la deria
que 'l saber no ocupa lloch.
Per això, en veyent conversa
m' acotxo fent 'l garneu
y escolto per tot arreu.
En sabeu, donchs, ma sort adversa?
Ber se qu' us priva 'l ser ditxós
'l tenir riquesa gran.
A n' à mi no m' fligaran,
jo estich mes segur que vos.
En llibertarme, en fi voleu?
Ber Prou, sino fos lo cartell.
pero crech que hi va la pell.
En lo vritat, no us exposeu.

Ber Do cartell qu' es lo que diu?

Gn Pena de forca à qui sigui.

Ber Al que us salvi ò l' qui us desligui.

Gn No es igual?

Ber No, pel qui es viu.

Gn Al que`m desligui amenassa.

Ber Donchs dihent això 'l cartell

sens esposarhi la pell

de salvaus ja he trobat trassa.

(Li examina las ligaduras.)

Just; ja veig qu' anirà be.

Gn Que penseu?

Ber Preneu paciencia.

Veureu ma rùstica ciencia

quinas astucias que te.

(Entra al corral.)

En Que's proposa?

(torna à sortir estirant un burro pel ronsal.)

Ber Aqui hà ha un ase que perquè va fermen una fa tres dias que dejuna.
Mireulo; es l'hereu de casa.
Ab la fam qu'ell ara te;
busca menja en tota part;
us lliga corda d'espart,
y al aire li vindrà bè.
Ja la rosega, teniu;
aixis jo us salvo ab aixo,
y al mateix temps no soch jo
qui us desfliga y quedo viu.
En Sou discret y sou astut.

Ber Mira 'l bribó com s' atraca.

Affi 's menjaba l' estaca

hont lo formó.

(Lo burro ha anat rosegant la

corda y are queda Enrich

desfigat.)

En Ja ha caigut

la corda y fliure ja só.

Gracias, bon home.

Ber Las dona

tot aquell que no es persona

per pagà un favor millo.

En No; eregueu qu' os premiaré.

Ber fora un premi mal donat.

L' ase es qui os ha desfligat,

per ell lo premi ha de ser.

(torna à entrar lo burro al corral.)

Gn Ay dels vils are que`m veig
à la vida retornat.

Ber (fortint del corral.)
Calleu!

Gn Que?

Ber No digas blat...
Ja sabeu; ve mes mareig.
Pel bosch s'adelanta gent
que pot ser vostra enemiga.

Gn Q⁹ vritat; y la fatiga
no`m deixa fugir.

Ber Al moment
entreu à casa.

Gn Y si`m buscan?

Ber Això deixeuho per mi,

que no us treuran ells d'aquí
si'ls meus sentits no s'ofusean.

(Mf.) (Entran tots dos à la cara.)

Escena 5

Estornell - Crespí - Criats per l'esquerra.

Es tornem li à da una mirada
avans de tornà à ciutat.
Qu'es això!

(Acostantse al arbre.)

Pres (Yd. ab los altres.)
S'ha desfligat!
Es està la corda treneada!
Ay del que l'hagi assistit
desobehint al cartell!

será per penjarlo à n'ell
la corda qu' aquí ha partit.

(cullintla.)

Pres Pero com trobarem rastre
en aquets salvatges llochs!

Qs Jo ja 'l tinch.

Pre Qs viu com pochs.

Qs (Dirigintse à la casa.)
Viu aquí un rustich pillastre
malicios y socarró
que, o vaig molt equivocat
ò ell es 'l qu' ha llibertat
al patge. Sens compassió
tinch d' aplicarli la pena.

(trucant vivament.)

Obriu, obriu al moment.

Cre No responen.

Q) Si no`ns sent,

fa porta abaix.

(Pegan cops ab las armas à la porta.)

Bona esmena

tindrà la falta.

Ber (Dins.)

Qui pica?

Cre Ja respon.

Q) Prou; esperen.

Q, cena 6.

Dits - Bertoldo.

Ber (OBrint la porta.)

Endevant; no us detingueu,
no reposeu gens ni mica.

Gs (Agafant-lo.)
Vina aqui.

Ber Sense temor
Jeguiu, què no os mouré guerra.
No 'm tireu la casa à terra?
donchs me feu un gran favor.
Ja vella y malmesa 's troba
y no la puch adobar
tireula à terra y demà
me la pagareu per nova.

Gs No es aquet punt d'agudesas.
Ber Que 'm voleu tant enfadat?
Gs Aqui un home agarrotat
estaba per sas malesas.

Ber (Cayent de genolls y fingint espant.)

Ay, Senyor.

Qs Deya'l cartell
que'l pres à sobre tenia
qui à ne'l que'l desfligaria
li costaria la pell.
Jo estich cert qui has estat tu
qui ha fet cosa tant traidora.
Digas donchs la pecadora
perquè no't salva ningú.

Ber Que voleu ferme?

Qs Penjarte.

Ber Ay, per Deu! Jo us asegure
que no he estat jo; us ho juro.

Qs No't val menti per salvarte.

Ber Jo al home no he desfligat.

Q: Qui ha estat donchs?

Ber Me prometeu

que res de mal me fareu

ji u ho dich?

Q: Asegurat.

Ber Donchs al culpable u darè. (m.P.)

(Entra al corral.)

Q: Amaniu la corda. Aixi.

(Los altres la preparan.)

Ber

(Burlint ab 'l Burro.)

Lo delinquent es aqui.

Ere ja! ja! ja!

Q: Silenci!

Ber Ppp te

la culpa de tot. Penjeulo.

Q: Burlarte de mi has eregut!

(Les criats l'agafan.)

Ber Asegurança he rebut
de no pati mal.

Q. Deixeulo.

Ber Lo burro estaba afamat,
ha surtit aqui una estona,
ha trobat la corda bona
y de corda s'ha atipat.
All es, donchs, qui del cartell
s'ha burlat.

Q. Això es lo cert.

Ber Ab això ja ja he cumplert,
are haqueuvelas ab ell.

Q. falta are que'ns diguis tu
lo pres ahont s'haurà amagat.

Ber Uy! ja deu se à la ciutat!

Q: Que diu are!

Ber Lo regü.

Yo he sentit quant acababa
de treurers las lligaduras
y ha dit que sas desventuras
à finir d'un cop anaba.
marchant à donarho tot,
titols, drets, honor, riqueza
y l'amor de sa promesa
à un parent... un duch...

Q: Ni un mot,
afegiu. Per fi ha lograt
mon senyor lo que volia.
Aixis premi mereixia
qui à ne'l pres ha desligat.
Anem ab tan bonas novas

à treure al amo de penas,
que hi haurà bonas estrenas
de diné, alhajas y robas.
Bon Bertoldo, perdoneu
lo qu' os hem importunat.

(Ms.) (Se'n van per l' esquerra.)

Ber Per aire no m' heu penjat
ya al patge en salvo 'm deixeu.

Escena 7.

Bertoldo - Enrich.

En (Surt de la casa.)

Oh! gracias; os dech la vida.
Ber Pero ab la vostra salvada
la meva está primparada.

si no hi corro desseguida.
A càrrem me put 'l coll
perquè aquets arribaran
à la cort; allí sabràn
qu' es tot fals. per boca moll
me tindrà al moment lo duch
y tant per lo qu' he mentit
com perquè ab lo que ja hi dit
tindrà pò que perdre! puch
tornaràn sens tardà gaire
los butxins mes gresca à moure
y ja'm veig penjant d' un roure
fent torcerillas en l' aire.
En q, cert. jo us haurè perdut.
Ber Pero jo`m vaig à trobar.
En Que penseu?

Ber Vaig à marchar
cap à la cort resolut.
Vos à la barraca entreu
disfressevos y'm seguiu.
Jo passo endevant, veniu.
A la cort me trobareu.
Vull acabau d'arreglar
l'assumpto de vostra ditxa.
Sabrà quants punts te una mitja
lo duch qu'us volguè matar.
Lo cartell qu'al coll heu dut?

Gn Aqui't tinch.

Ber (Lo pren y se'l guarda.)
Bej ja'n tinch prou.
Serà un encantament nou
que tindrà molta virtut.

(Puja al burro.)

Ja veureu com tot ho soldo
que no 's trencarà may mes.
Arri burro, are qui es
se sabrà 'l rustich Bertoldo.

(Pe'n va à dalt del burro per la dreta.)

Lo rustich Bertoldo.

Acte 2.

1880.

Acte segon.

-

Cuadro 2.

Salò espfendit del palau del rey. Un trono à la dreta ab dos sitials.

Escena 1.

Estornell_ Crespi.

Q. Sembla que tot se disposa
per celebrà ab gran burgit
y sant del nostre gran rey.
Cre Pels senyals, be serà aixis.
Q. Per las plassas hi ha cucanyas,
fonts de llet y fonts de vi
rifas, tiros de rodella,
putxinellis y arlequins.
Cre Y al palau, que se'ns prepara
Q. Al palau avuy tenim
lo solemne besamanos
que dintre poch hi haurà aqui
per lo cual han vingut nobles
de lo mes llunyi del pays,
que't dich que serà una cosa

com potser may s' haurà vist.
Pero deixantnos de festas
are que tenim un xich
d' esbarjo, veyem si 't sembla
com estem de vint y vuits.
Qu' has averiguat del patge?
No tens indicis?

Pre Ni mitx.

Y tu?

Qs Pa! ni una paraula!
Ni tal xicot es aqui
ni ha renunciat la herencia
ni la promesa ha cedit
ni se li ha vist lo pel
ni se sab si es mort ò viu
ni res de lo qu' aquell rústich

ahi en lo bosch nos va dir.

Cre y donchs ?

Q. ? Se veu qu' aquell bretol

sens dupte per protegir

à n' el patge, va enganyarnos

lo que 's diu, de mitj à mitj.

Cre y 'l duch que res ne sospita.

Q. Lo duch està persuadit

que del patge no se 'n canta

ni gall ni gallina, es dir,

qu' à n' el arbre hont lo ffigarem

va entregà à Deu l' esperit.

Mentres lo patge no surti

callem al duch lo succehit

y que 's cregui que la cosa

ja va quedar ffesta ahi.

Cre No tenim pas altre medi.
Q; silenci, donçes, crespi. (mf.)

(Se'n van un per cada costat.)

Escena 2.

Lo Duch - L Compte Robert.

Ja ha arribat l' hora bon compte
que us decidiu à cumplir
la paraula qu' empenyada
ja fa mesos de vos tinch.
Ro Ja sabeu Duch. lo mes noble
de cuants Duchs han existit
que 'l meu cap sempre s' acota
davant del vostre desitx.
Duc Si, sou cortesà de rassa.

dels que m' agradan à mi.

Ro Per xò os dich: jo no m recordo

de tenir cap compromis

ab vos, ni paraula dada

qu' os la tinga que cumplir;

pero digueume l' assumpto

qu' à proposarme veniu

y al moment, sigui 'l que sigui

veureu com us dich que sí.

Duc Vos no m' heu donat paraula

de serme sogre?

Ro qs à dir.

Us vaig dir que si algun dia

arribabau à ser rich

com jo ho sò, ja qu' es notori

lo vostre estat' afflictiu

per lo que toca à interessos
y si ma filla renyis
ab lo fill del compte Artal
ò per un altre motiu
aquest minyó qu' ella estima
deixès de ser estorb, per mi
no hi hauria cap obstacle
à que siguessiu felis.
Duc Per co us dich qu' arès presenta
lo cas de que m' ho cumpliu.
Ro Ah! ja hi som?
Duc Y de plè à plè.
Ab això la filla us vinch
à demanar, prometentme
ser ben atès y servit,
perquè sino tiro una ordre

desterrantvos lluny d'aqui.

Ro Seguiu estimant ma filla?

Duc Pobre Compte! qu'es senzill!

Al hi vull casar perqu'es rica.

Ro Ah! ben pensat! qu'aixerit!

Duc Ella es guapa y ben plantada,

y ja m'agrada un bon xich,

pero'l principal obgecte

que jo porto, es lo d'unir

la vostra inmensa fortuna

ab la que jo à gosar vinch.

Ja sabeu vos la desgracia

del fill de l'Artau.

Ro Ah! si.

Duc Se l'ha trobat dins d'un bosch

fet à micas y bossins

penjantli la calavera
d' una corda y l' infelis
menjat per los flops salvatges
que hi van celebrà un convit.
(Jem un xich lo ploramicas
que 'l ser franch no 'm convè aqui.)
Pobre jove! d' amargura
tinch lo cor tot ressentit!
Ro Jo també, no mes de veurer
qu' à vos os afecta aixis!
Duc Pobre gnrich! (Tant se me 'n dona!)
Ro Pobre patge! (M te tranquil.)
Duc Tornem are à consolarnos?
Ro Just; consolemnos un xich.
Duc Si, perquè afectantsi massa
tampoch nos pot convenir.

Are be. mort aquet jove.
la seva herencia ve ab mi,
la Palmira queda lliure
y com soch un gran partit.
me la deu. se fa la boda
y veusho aqui enllestit.
Que m' hi dineu?

Ro. Que tinch de dirvos?
Lo que tot cortes à diu
à n' el voler d' un ministre
que del rey es favorit.
fassias vostra voluntat.

Duc li? Vingan aqueixos cinch.

Ro Estará vence à ma filla,
que, si cla us ho tinch de dir
no li agradeu gens ni gota.

Duc Jo la vencerè ab enginys.
Deixèumela à n'el meu càrrech.
Mireu, ja la veig venir.
Deixeume estar sol ab ella
y'l casament amaniu.

Ro Veyam donchs, si hi teniu trassa
Duc De pitjors punts n'he sortit.

(Robert se'n va pel foro.) (mut.)

Escena 3.

Lo Duch - Palmira

Duc A la mes bella y galana,
perquè ls cors ffensan gusplras,
palmera de las palmiras
y palmera cortesana,

Deu li dó salut y goig.

Pal Y ab vos, Duch, fassi'l mateix.

Duc No ho fa pas, perque aquí m'ereix
fa frisansa que'm te boig.

Pal Bo! Ja hi som?

Duc Prou que sabeu,
qu'aqueixa es ma cantarella.
s'ha eclipsat, per vos, ma estrella
tornará à eixir si voleu.

Pal Ay, Duch! deixeumen aná
qu'à la cambra de la reina
hi estich de torn è hi tinch feina.

Duc La reina s'esperará.
Digueuli qu'he sigut jo
qui us ha turbat lo cami,
qu'al palau, venint de mi,

ja sabeu que tot n'es bo!

Escolteu, Palmira hermosa.

Pal Jesus! qu'es un gran secret?

Duc Pols es l'anunci d'un fet

que'm dará vida dichosa.

Pal No us entench.

Duc Que no ho sabeu?

Pal Que?

Duc Que'ns casem.

Pal Vos y jo?

Duc Yo y vos.

Pal Ja! ja! ja!

Duc Y això?

Pal Ya veig, Duch, que no us erreu.

Are poch m'habeu parlat

quant jo us desitjaba goig,

de que us feya tornar boig
y ja ho sou ben rematat.

Duc Com s' enten?

Pal Si algù os sentia
parlà de casaus aqui
y os vegès à vos y à mi
os duya à la bogeria.

Duc Prech qu' hi duria à n' aquella
que sabent qui so y cuant puch,
~~Pal~~ me vol fe la contra.

Pal Ay, Duch!
Cuant es jove y es doncella
y à n' el pit guarda un amor
y es amor de bona lley
ni d' un duch ni de cap rey
la donceIla te terror.

Duc De quin amor parleu aie?

Pal Del qu' ab l' Enrich nos jurem.

No ho sabeu que `ns estimem
ab passió tendre y avara?

Duc Perquè ho sabia he callat
de discret donantvos proba
mes are, jo se una nova
que `m mostra'l cap despejat.

Pal Quina nova?

Duc Nova trista!

Pal De l' Enrich?

Duc No us trastorneu.

Pal Oh! per favor! que sabeu?

Duc Una desgracia imprevista.
(Tenirli de dà aquet cop.
Jo pateixo tant com ella.)

Pal Greu suspita m' atropella.

Duc (No puch veurem dels aprop.)

Pal Parleu per la vida Vostra!

Duc Es que buscant forma estich.

Pal Acabeu!

Duc Lo patge enrich...

Pal Que!

Duc Digueuli un pare nostre.

Pal Que li ha passat! Ay de mi!

Duc Ab nosaltres va cassar,

Bosch endins se va estraviar,

lo deguè sorpendre alli

alguna infame partida

de Bandolers... lo cas es,

que avuy los meus missatgés

me l' han trobat sense vida.

Pal Ay! no es cert; vos me mentiu
per lograr vostra esperansa.
Duc Mireu si es cert, qu' are alcansa,
per sucecès tant afflictiu,
del meu dret la gran riqueza
del patge mort que tant val,
junt ab lo comptat d' Artal
qu' are aumenta ma noblesa.
Ja buscant al delinquent
corren guardias y justicias.
(Vaya, l' da malas noticias,
no fà per mi, francament.)
Pal Oh! amor meu! oh! mon Enrich!
Duc Be, no us agafi tant fort:
quedo jo que no soch mort
per feus olvidà l' patich.

Pal Respecteu lo meu dolor.

Duc Qs que la pena us abisma.

Pal No ultrageu ab tal cinisme
la tomba del meu amor.

Duc Be, quince dias de dol
que ja es prou per un promes
y despres ab mi....

Pal Ab vos rès.

Duc Us fa injusta'l desconsol.

Pal A un amor qu' era tant gran
vull ser fiel fins à mori
nou amor no haurà de mi
ni 'l mes bo ni 'l mes galan.
Si 'l mes galan, ni 'l mes bó
lo meu cor no ha de guanyá
mireu ab vos que serà.

que sou vell y'm feu horror.

Duc Finch los del vostre pare

y penseu que'm basta un mot

per poderho lograr tot.

Pal Veurem, donchs.

Duc Guerra m declara

lo vostre desdeny? Pobreta!

Mireu que tinch malas manyas.

Pal No m'espantan las hassanyas

de vostr' infamia.

Duc A baqueta,

ja hos avis, us tractaré

fins qu' us vegi aqui, à mos peus,

suplicantme ab tristas veus.

Pal Jo al vostres peus! No hi vindré.

Jeu lo que us plasqui, senyor,

que no`m veureu may vensuda.
Dins de ma cambra, abatuda
per lo pes de mon dolor,
alli sempre`m trobareu
plorant ma morta esperança,
alli de vostra venjança
las iras encamineu,
que jo ferma en mon amor
no temo ja cap ferida
y si us plau pendrem la vida,
jo ho rebrè com gran favor.

(M.) (Se'n va plorant per la dta.)

Escena 4.

Lo duch.

Be, vaja, això ho diuhen totas.
Ja se que ha reptaré.
Hinch al pare, ja ho tinch Be.
Ja tinch calsadas las Botas.
Anem are aprop del rey
que ja está voltat dels grans,
per celebrá'l Besamans
ab gran pompa com es Ney.
(se'n va per la dreta.)

música

Scena 5.

Lo Rey - La Reyna - Lo duch -
lo compte Robert - Cavallers -
Damas - Patges - Guardias - Po-
ble etc. etc.

(Forman tots un brillant acompan-

yament. Só de marcha á l'orques-

tra va desfilant tota la comitiva or-

denadament disposada; lo rey y la

reina s'asientan al trono y tot lo

seguit va passant y saludantlos. Lo

Duch está prop del trono. Lo poble

s'agrupa á l'esquerra. Acabada

la marcha y'l saludo de la cort.

lo rey diu:)

Rey Nobles vassalls de ma cort,
que'm rendiu tribut y lley
satisfet lo vostre rey
à tals mostras nos fà sort.
Lo meu cor reb ple de gloria
las probas del vostre amor.

y espera ab vostre favor
de grans fets deixar memoria.
Jo, en pago del vassallatge
que tant fidels me rendiu,
vull també que à mi'm sentiu
als meus subdits fè homenatge.
Juro, donchs, qu'ab má propietat
regiré sempre l'estat
y que may del meu costat
s'allunyarà la justicia.

Duc (Y al seu costat no estich jo.
No va poch errat de comptes.)

Rob (Adolantantse.)
Nosaltres, à la veu promptes
del vostre desitx, senyó
tot quant ell pogrà 's proposa

guanyarem ab afany viu.

Rey Vos, que'l trono ab mi partiu,
digueulos alguna cosa.

Rei Dich que sento gran ventura
de tant noble gent voltada
y de ma patria estimada
també'l pbher mon cor procura.

Duc Assegureu també al poble
que per ell, senyor, vetlleu.

Rey Tots sempre en mi trobareu
proposit honròs y noble.

Ro Visca'l Rey!

Tots Visca!

Rei: Homenatge
no'ns ha vingut à rendi,
servintnos, senyor, aqui,

com es son deber, un patge.

Duc (Ja hi som. Sentimho ab cap alt.)

Rei Quin motiu ja falta escusa?

Rey Q's molt cert. Sa fe'm rehusa
lo fill del compte d'Artal?

Duc Ay, Senyor!

Rey Que? qu'ha sigut?

Duc Crudel ha sigut la sort.
Lo pobre patge...

Rey Que?

Duc Mort
en lo bosch ha aparegut.
Victima de sa imprudencia
varen matarlo vilment
y are tinch jo 'l sentiment
d'obtenir la seva herencia.

Rey. Pobre Enrich!

Rei Era galan

y ja perdua al cor me dol.

Ro Ma filla no te consol.

Duc Ja `n tindrà mes endavant.

Rei Si `m doneu vostra llisencia

jo à ma cambra ja `m retiro.

Rey Aneu, mentres jo aqui miro

si `m demana `l poble audiencia.

Rei Adeu siau.

(S'aixeca y baixa del trono. Al pasar

prop del Duch li diu baix;)

Duch, no olvideu

lo de la meva pensió.

Duc . . (Baix à n'ella.)

Demà, del rey, mon senyó,

la firma haurè. Descanseu. (ms.)

(La Reina se'n va seguida de sas da-

mas.)

Escena 6.

Dits - menos La reyna damas.

-

Duc Ja ha passat are'l perill;
ja ha sonat del patge'l nom,
demà otoidarà tothom
que l'Artal tinguès un fill,
y jo, potent y triunfant
also aqui orgullos lo front
sens que hi hagi un home al mon
que se'm posi à mi al devant.

-

Escena 7.

Dits - Bertoldo.

(Aquest surt del grupo de gent del poble que hi hà formal à l'esquerra, entre la cual s'haurá confós poch avants procurant no ser vist del publich. Al punt de pronunciar lo Duch lo derrer vers anterior, Bertoldo li posa la ma à l'espatlla.)

Bé Deu vos guart.

Duc Bertoldo!

Ber Just!

Ha veig qu'us ne recordeu.

Duc Perquè vens?

Ber Are ho sabreu.

De primer per darme gust.

Com que tinch carrossa propia!

Duc Tu, carrosa?

Ber Si, 'l meu axe.

Puch viatjà y surti de casa

sempre que'l gust se m' hi apropia.

Duc Y f altre objecte, quin es.

Coneixe al Rey?

Ber Qs à di.

Que 'l rey me coneixi à mi.

Duc Y cap mes?

Ber Home, cap mes.

Duc (Aquet rustich aqui 'm sobra.)

Ber Això es lo palau?

Duc Això.

Rey Y tota aquesta munió

es la gent que menja y cobra?

Duc Al Rey serveixen.

Ber y 'l menjan.

y 'l Rey, hont es?

Duc Animal!

Es aquell qu'esta mes alt.

Ber Tambè estan alts 'ls que 'l penjan.

y jamay m' ha ocurregut.

ignorant las vostras lleys,

qu' aqui 'ls penjats fossin reys.

(Se dirigeix al trono.)

Duc (Detenint-lo.)

Ahont te 'n vas tant resolut?

Ber A.parta al Rey.

Duc — No pot ser!

Tens de demanarli audiencia.

Ber Re! no estich en sa presencia?

Deixeume anar.

(Se desfà del Duch.)

Duc — Que vols fer?

(Bertoldo 's dirigeix cap al trono

qu' està voltat de gent à qui'l

rey dona audiencia.)

(Separant lo grupo.)

Ber — Veyam, gent, si us aparteu?

(Puja al trono sense descubrirse.)

Rey Qu' es això?

(Fothom hi acut.)

Ber — Re! un cas de lley.

M' han dit que vos sou'l rey.

Jo so`n Bertoldo; jeyeu.

(S'assenta à l'altre sitial del trona)

Duc Poseu pres al atrevit.
Bob figui ja audacia penada.

(Van à apoderarse de Bertoldo. Lo
Rey Pos dotè.)

Rey Deixeumel estar. M'agrada
la gracia del acudit.

Duc (Ja comensem malament.)

Ber No se perque`m volen treure.
A mi tothom me fa ieure
quant vaig à veure à la gent.

Rey (Baixant del trono al prosconi ab
Bertoldo pel bras.)

Vina aqui y al punt respon.
Qui ets?

Ber Jo un home; eora es clara.

Rey De qui ets fill?

Ber Jo? de la mare.

Rey De quina terra ets?

Ber Del mon.

Rey (Als cortesans.)

Es astut y te malicia.

Duc Si me'l deixeu pregunta,
ja veureu si'l faig calla
demostrarvos ja impericia.

Rey Podeu tots ferli preguntas.

Duc Sabs que corre mes que'l vent?

Ber Mes que'l vent? 'l pensament.

Rey Ben respost. Duch, no'l desmuntas.

Duch Sabs quin es lo millor vi?

Ber. Lo vi que's veu regalat.

Rey Duch, vaig veyente atrapat.
Duc (Encara'ls riuran de mi.)

(Rumiant.)

Cassarias tu una llebra
sense gos?

Ber Si, à la cassola.

Duc Veig qu'ets home de tabola.

Ber Y tu veig que ja tens febra.

Rey Basta. Be m'has demostrat
qu'ets home de bon cervell

Ber Millor que la vostra pell
que'ls anys ja l'han arrugat.

Rey Que vols? Ta pots demanà
ni que fos lo de mes preu.

Ber Aquell que no te res seu
que no's posi à regalà.

Rey Jo no tinch grandesa y or
gran poder y grans estats?
Ber Tots son Bens enmantllevats
que'n pagueu eens à la mort.
Lo que jo vull no ho teniu.
Rey Que vols? Mon dret t'ho confirma.
Ber Un remey per no morirme;
veyeu si mel descubriu.
Rey Quin obgecte't du à ma cort?
Ber Veure al Rey, perquè m pensaba
que'l Rey en res se semblaba
à un altr' home, qu' era fort.
guapo, magnifich, brillant.
tot voltat de lluminaria
y que tenia una alsaria....
que os diré? com un gegant.

Rey Ja veus donchs qu'aixis. no sò,
mes sobre'ls altres m'assento.
Ber Oh! 'l que te mes alt l'assiento
de mes alt fa'l tumballó.
Rey Mira cuanta gent m'invoca
y per mi's dona fatigas.
Ber Si, 'l mateix que las formigas,
que van rosegant la soca.
Duc Basta ja, vil insolent.
Gran castich, senyor, deuria
trobar la seva osadia.
Rey Castich li daré al moment
que li arribi à falta astussia
per sortirse d'un apuro.
Duc Això 'm prometeu?
Rey Ho juro.

Entre tots busqueu arguecia.
Ro Duch, la tenim de trobar,
qu' aquest home aquí 'ns es mengua.
Duc Ja li tallarem la llenga.
Rey (A Bertoldo.)
Calla are, que veig alla
que 's dirigeix cap aquí
gent que Deu voler justicia.
Ber Temps ha que no 'n tinch noticia.
Veyam si la veig veni.

Escena 8.

Los mateixos - La Madrina - la Viuda.

=

(Ab un mirall, pel foro ab erits y

disputa.)

—

Ja Aqui, aqui 't faran la lley!
Viu Per tu será aqui la mengua!
Ja Vina, vina mala llengua!
Aqui 't vull! Devant del Rey!
Ber Senyor ja no us entendreu
que veig que son dugas donas.
Ja Senyor, mas probas son bonas.
Viu Las mevas estimareu.
Rey Reporteu avans de tot
y espliqueume la pendencia.
Ber Qn donas voleu prudencia?
Rey Silenci.
Ber No dich un mot.

Ja Gran rey. escolteume à mi.
Jo ab dinè del meu treball
vaig comprar aquet mirall
à la fira que's feu ahi.
Com so fadrina y casarme
jo desitjo, 'm convenia
per mirarmhi cada dia,
per pulirme y pentinarme.
Y aqueixa qu'es una vehina
que ja ha estat tres cops casada
y per serho altre vegada
s'aloca y 's desatina,
avuy al meu cuarto ha entrat
y veyent que 'm feya hermosa,
per fersen ella, envejosa,
lo meu mirall m'ha robat.

Viu No'n cregueu ni un mot, gran Rey.
No he entrat à casa seva
y'l mirall es prenda meva
comprada ab diners de lley.
¿?a es, que veyent que jo
ab tot y ser viuda encara
tinch bons ulls y bona cara
y tinch molt festejadó.
mentres ella ab gran treball
no n' agafa un per remey,
voldria ferme'l servey
de quedarsem lo mirall.
Fa Mal com no't cau à bosins
la llengua, bruixa malvada.
Viu y à tu la cara, arrastrada.
Rey silenci! penseu qu' à dins

os trobeu de mon palau.

Ja Gran senyor, feume justicia.

Viu Castigueu tanta malicia.

Rey Resoldre aqueix plet me plau.

Doneume ara cada una

las probas de vostra raho.

Ta Jo ja ho dich; la duenya'n so.

Viu Dich qu'es meva aqueixa fluna.

Rey Mes probas no 'm podeu dar?

Ja Que'l miralls es meu.

Viu Qu'es meu!

Rei (Als cortesans.)

Veus aqui un plet, viva Deu!

ben dificil de fallar.

Duc (Manifestant proposit de compro-

meter à Bertoldo.)

Que'l falli 'n Bertoldo.

Ber Prou!

Rey Com fallaràs sense probas?

Ber Ja me 'n buscaré de novas.

Rey falla donchs.

Ber Veureu si'ls cou.

En nom del rey, mi senyor,
ja que are m' ha nombrat jutge.
fallo aquet plet qu' us anuntja
d' aquesta forma y tenor.
Mano qu' en petits bocins
aquet mirall se parteixi
y despres se reparteixi
per igual hasta 'ls mes fins
entre las dugas mestressas
que 'l mirall se veu que te.

Ja Romprel' no ho permetere.
Viu Jo si y acabem las fressas.
Ja No ho vull jo de cap manera.
que ell me costa'l meu treball.
Viu Donchs jo que's trenqui'l miralls
vols perquè aixi't desespera.
Ber No vols tu que's trenqui?
No.
Ja
Ber y tu?
Viu Si y fora bronquina.
Ber (Al Rey.)
Que se'l quedi la fadrina,
qu' ella es la duenya, senyó.
A la viuda res li fa
que's trenqui? donchs res li costa.
L' altre diu no, per resposta?

Doncs l'altra es qui'l va pagà.

Rey Discreta resolució

digna del jutge mes sabi.

Duc (No fa res que no li alabi,

aquest home'm va fent po.)

Rey Sigui fet tal com ha dit

Bertoldo ab discret judici.

Pren tu'l mirall.

(La fadrina.)

Y pèl vici

qu'ha mostrat la qu'ha mentit,

tu pagaràs deu escuts

à la que robar volias.

Ja Deu vetlli pels vostres dias.

Viu tots los meus enganys perduts.

(Mv.) (Pen van la fadrina. viuda y do-

nau.)

-

Escena 9.

los mateixos - menos la Jadrina

y la Viuda.

Rey Justa sentencia has donat.

Ber Mes mal del que`m penso he fet,

puig la viuda pert lo plet,

y aqui`s queda aquet cremat.

(Signant al Duch.)

No veyeu que motxo`s queda?

Duc No per cert.

Ber Ja diu mentida.

si m' he menjat la partida!

Com qu' ell mira si m'enreda
perquè vos heu dit aqui
qu' en faltant me alguna astucia
jo rebria bona arqueia
per ferme perdre'l camí;
y ha pensat: vet aqui un plet
que à Bertoldo posa en roda;
si 'l fallo al rey no acomoda.
ja al rustich d'aprop m'he tret,
pero jo que só un taujà
que tinch manya que 'm preserva,
jo que sento creixer l'herba,
jo que sé molt d'olorà.
del compromis m'he surtit.
Lo plet fallo à gust del rey
deixo à son puesto la ffey,

veig al duch tot ensopit
y li dich: no n'hi ha de fets!
los esparvers passan alts,
heu porat lo peu en fals,
no s'encertan tots ls trets;
vos me voldriau penjà
d'una alzina per adorno,
donchs com vos hi aneu, jo'n torno.
No pas per are, germà.

Duc Com qu'han estat dugas donas
las qu'han pledejat aqui
per xò n'has pogut eixi.

Ber Que diheu are?

Duc qllas son bonas...

Ber Bonas las donas?

Duc Sí elá.

fon debils, se las espanta...

Ber Las donas? fi la mes santa

sols es bona per penjá.

Rey Diu mal de las donas?

Ber fi.

Rey Ab això no't dono rahó.

La dona es lo ser millò

qu'en lo mon pot existi.

Qlla es la nostra companya...

Ber Qui te companys, passa afanys.

Rey Qlla 'ns dona...

Ber Desenganys.

Rey Qlla 'ns sembra...

Ber La jissanya.

Rey fon hermosas...

Ber Per tentá.

Rey Son humil ...

Ber Per enganyarnos.

Rey Ns ajudan ...

Ber A penjarnos.

Rey y'ns fan riure ...

Ber y'ns fan plorà.

Rey Sols un rustich com ets tu
pot parlà en tant mal sentit
del fruit lo mes esquisit
que la primavera `ns du.
De la llum mes resplandent,
de la gloria mes ditxosa ...

Ber De la plepa mes gravosa
y del bitxo mes dolent.

Rey Yo no pararé un sol punt
d'alabarlas sense tassa.

Ber Qs com si alabes un ase
la carga que du à demunt.
Duc Si tant dolentas las creu
digueuli que 'As dongui prova,
y si manera no troba.
será just que'l castigueu.
Rey Ja sents lo que diu lo Duch.
Qn probarm això t'ompenyas?
Ber Y ab tan convineentas senyas,
que ja asegurarvos puch
qu'avans qu'arribi la nit,
vos, que las trobeu tan bonas,
renegareu de las donas
de sa mena ja aburrit.
Duc Si no ho fa, fluny de la cort
l'heu d'enviá desterrat.

Ber Que! treurem del seu costat?

No poder! faria 'l sort.

Rey Si jo 't trech.

Ber Ni per molt forca
que 'm mostreu cara enfadada.
so una mosca molt pesada,
so tossut com una mosca.

Duc Senyó, un altre pensament
que son enginy posa à proba.

Ber Qu'es aqueixa astucia nova?

Veyam lo vostre talent.

Duc Diu que si 'l trayeu d'aqui
com una mosca farà,
Donchs com mosca tornará
ó 'l castich n'ha de sufrir.

Ber Com las moscas tornarè.

Duc (Molt serà si d'esta 'n surt.)

Rey Quant?

Ber Dintre d'espay molt curt.

Rey Mira que't castigarè.

Duc A dos punts t'has compromès.

Ber Y entots dos punts me sortinch.

Talleume 'l cap, si no vinch
cumplint tot lo qu'he promès.
Ans qui us quedeu à las foscas
que vol di avans de la nit,
las donas haureu malahit
y haurè entrat jo com las moscas.

Rey Y si enginy trobar no sap
lo teu cervell per lograrho,
no tindràs temps de contarho
perquè't faré tallà 'l cap.

(Bertoldo se'n va per la dreta.

Lo Rey, seguit dels demés, per la

esquerra.)

Cuadro 3.

Plassa.

Escena 11.

Estornell - Crespi.

(Surten un per cada costat y's

troban.)

Qs A buscarte ab tota pressa
are à la taberna anaba.
Cre Que passa, donchs, Pistornell?
Qs Passa un cas de gran alarma.
Aquell rústich malicios
que va donà ausili al patge
y va enganyarnos després
ab fingidas esperanzas
en Berthaldo, es à la cort.
Cre Que dius?
Qs Dich, que ben pensada,
la cosa no es casi res.
Si ha vingut, alguna 'n trama,
off sab lo nostre secret,
si va y al Duch lo declara
y'l duch que 's pensa qu' es mort,

lo patge, jab que s'enganya.
L'hora de perdrer la vida
ja pots dir qu'es arribada.

Cre Que fem, donchs?

Cj Buscà'n Bertoldo
y espantarlo ab amenassas.

Cre No aquell que ve per'lli?

Cj Crech que si.

Cre Donçes al arma.

Cj Tu'l sorprens per un costat
mentres jo 'l sorprench per l'altre.

(Se fan cap al foro deixant
sortir à Bertoldo.)

=

Escena 12.

Los mateixos. Bertoldo.

Ber Ya tinch feta en 'l palau
ta meva triunfal entrada.
ja sò conegut del rey,
qu'era lo que 'm proposaba
y'ls cortesans me respectan
després de veure la traba
y la diligencia astuta
ab que 'm se treure las tacas.
Dels dos empenyos que tinch,
jo 'n surtiré sens cap ansia.
ab ells arrelaré fondo
del palau dintre las cambras,

y aixis que m vegi segú
comensaré la batalla
contra 'l Duch, qu' està ignorant
de que jo 'l secret li sapiga,
d' haber volgut dà la mort
villanament à n' el patge.
No mes me falta saber
si aquells dos criats ó ~~patge~~ guardias,
han contat que vaig ser jo
qui salvà la vida al patge.

Q. (Parantli la ma à l' espatlla.)
Bon Bertoldo, Deu vos guart.

Pre (Lo mateix per l' altre canto.)
Bertoldo, salut y gracia.

Ber Ola! A fe que m veniu be.

Q. Nosaltres també os buscabam.

Ber Malo! cuant buscan à un pobre
no es per darli cap gananeia.
Q: Desde quant sou à la cort?
Ber Desde la mateixa diada
que vaig arribar.
Q: I qui?
vos ha dut aqui?
Ber 'L meu ase.
Q: Deixeu de bromas.
Ber No es broma.
Jeya temps que quant bramava
deya: jo no'm vull mori
rens habè admirat als ases
de ciutat: vaig darli gust
are qu' un xich me vagaba
y l' he portat à ciutat

à que vegi ls vostres ases.
Veniu, que 'l tinch al hostal,
veniu, qu' os veurà à vosaltres
Qs Que 'n diu dels ases d' aqui?
Bersso fi han agradat pas gaire.
Qff se creya que tenian
las aurellas molt mes llargas,
la cua molt mes pomposa
com un surtidor quant raja,
qu' al estable no vivian
y per fi que no bramaban;
y veu que com los del camp
menjan herba, menjan palla,
caminan ab cuatre potas,
portan ronsal y morralla:,
reben llenya, tiran cossas,

traginan la carga y braman.
y are'm diu: mireu, nostramo;
ja podeu tornarme à casa,
que de la cort ò del camp,
veig qu' al ultim tot son ases.
Q: Donchs si voleu un concell,
feu lo que'l burro us demana.
Torneuse'n à casa vostra,
que à la cort no hi feu cap falta.
y potsé hi correu perill
de teni alguna desgracia.
Ber Com que la mort nos segueix,
de perill tothom ne passa.
Tant me puch morí à la cort
com, si me'n torno à montanya:
pero, per ferm'hi 'l remey,

digueu quin mal m'amenassa.

Q: Lo mal de perdre la llengua
si no la tenia fermada,
per no dir d'aquella feta
ni tisquera una paraula.

Ber La del patge?

Q: Això mateix.

Ber Que vos la guardeu callada?

Cre: No veyeu que'n hi va 'l cap?

Ber Aixi 'l Duch no sap encara
que 'l patge quedès ab vida?

Q: Ni li dirà veu humana
mentres jo tinga aquet bras
per deixar la veu glassada.

Ber (Y jo qu'estaba ab la por
de que 'l Duch res ignoraba.)

Aixis pel plan que m proposo
tinch mes forta encare l' arma.)
Vaja, quedeus sense por
que no dirè una paraula.
Q. Promesa formal?
Ber Promesa.
Y ara anem à celebrarla
à la taberna d' aprop.
Cre Nos convideu?
Ber Jem un tracte.
Las cosas s' han de parti.
Jo convido y aquet paga.
Mentrestant Buscaré 'l medi
de moure la saragata
que 'm treurà del compromis
qu' ab lo Rey jo tinch en planta.
(Vase.)

(se'n van.)

Escena 12.

La Jadrina - La Viuda - Donas.

Ja Tal com dich, en el palau
la sentencia ha estat dictada.
Deu conserví al nostre poble
rey de justicia tant sabia.
Viu Vetaqui la gran justicia!
Això ho diu, perqu'ella guanya.
Doncas perquè ho sapigueu,
jo us diré que'l rey que 'ns mana
te à un rustich de mala mena
la justicia encomanada.

Aqueix ha estat qu' ha dictat
la sentencia en nostra causa.
y à fe que prou se coneix
per lo be qu' ha estat dictada.
Ab tants rustichs conceller
lo nostre Rey cosas tracta.
ja siga rústich ò no rústich
la sentencia ha sigut sabia.
Deu li dò molts anys de vida.
Viu Tu y ell deben tenir tracte.
Jo aniré cridant per tot
aqueix escàndol que passa;
que 'ls jutges qu' are tenim
son gent ruda de montanya;
que 'l Rey, ja no 'ns fa justicia;
que 'l poble no te esperansa,

y qu' hem d' animarnos tots
perquè hi hagi gran bullanga.
Ja jo ho que't farà agafar.
Viu jo te espia; això't faltaba.
Ja lo que 'm faltaba ja ho tinch.
lo mirall que tu 'm robabas.
Viu la que roba ets tu.
Ja Perduda.
Viu jo, perduda!
Ja A mi pegarme!
(S'agafan y 's pegan.)

#

Escena 13.

Las mateixas_Bertoldo.

=

(Tirantse à descomparti vlas.)

Ber Eh? Qu'és això? Hi hagi pau.

y s'acabi la batalla.

Viu Es lo rustich equ'are os deya.

Ja Es lo qu'ab justicia falla.

Ber Quant mes tenira d'està unidas

us trobo aqui enemistadas?

Viu Unidas nosaltres?

Ber Si.

Que no sabeu lo que passa?

Tu qui estabas tant contenta

perquè't miralls te quedabas

ja t'has perdut. Are'l rey

ordre he sentit que donabà

perquè't miralls te prenguessen.

Ja Donchs serà una gran infamia.

Viu Y'l miralt serà per mi?

Ber Tampoch; are'l rey se'l guarda
per regalarlo al barber
que li va à pelar la barba.

Viu Veyeu com no hi ha justicia?

Ja No n'hi ha, no. Jo m'enganyaba.

Ber Y encare, jo no us porte
noticias mes rematadas!

. Viu Que hi ha?

Ja Que hi ha?

(Totas s'agrupan al entorn de Ber.)

Ber Totas serias.
No sabeu lo que'l rey mana?
Las donas esteu perdudas,
conspiran contra vosaltres.
Us tractan pitjo qu'à moras.

us posan pitjó qu' esclavar.
Avuy surtirà una lley
que 'l Rey ja la te firmada
dihent, que desd' are en davant
tot hometè carta blanca
per casarse ab dotze donas.
Viu Això es una lley infama!
Ja Això no ho consentirem.
Viu si manesen la contraria,
que 's pogués una casá
ab dotze marits, encara...
Ja Això mateix, pero aixis...
Viu tatant escassos qu' anaban.
Ber Ud teniu de defensar.
Viu Armarem una bullanga.
Ja Calarem foch al palau.

Ber (Da las tinch esbalotadas.)

Viu Veniu, jo`m poso al devant.

Ber Just; aquesta es generala.

Ja lo portarè la bandera.

Ber Gran burgit y saragata.

Y are que hi sou, noteniu

de quedarvos gens escassas.

La lley de las dotze donas

à terra.

Totas Si, si.

Ber Y las armas

no deixeu, fins que se us donguin

lo que sens dret us quitaban.

Veniu de demanàtal rey

qu'us deixi posar las calsas

entrant à regir l'estat.

no se pe's homes manadas.

Que's generals, los ministres

y tot lo qu' ells are's guardan,

se's prengui d' aqui en devant

y que sigui per vosaltres.

Viu si, visca la llibertat

de las donas!

Totas Visca!

Viu Qn marcha!

(mig) (Se'n van tumultuosament.)

Ber si avans de la nit, lo Rey

no malaheix àqueixa rassa

que'm pelin de viu en viu.

Are anem corrents per lo altre,

qu' he promès entrà al palau

igual qu' una mosca d' ase.

Cuadro 4.

Gran jardi del palau. Es de nit.

Sceena 14.

Lo Rey, Lo Duch, Lo Compte
Robert — Robles.

Duc Prech qu' avuy tindrem la ditxa
que tothom tant desitjaba
de veurer com à 'n Bertoldo
lo cap del tronch li separan.
Ro Be heu dit, que per la nobleza
serà molt justa venjansa.

Rey ~~sera~~ si no's surt ~~mal~~ dels dos empenyos
qu' ha dit que lograr pensaba
com probara no tenir
la astucia que li val gracia
per fas sevas grosserias
jo us cumpliré la paraula.
Pero si troba l' enginy
no solament fo cap salva
si no que veureu del modo
que 't vostre Rey lo regala.
Duc Com es posible que vinga
com fas moscas?
Ro Y com causa
trobará per fe aborribles
las donas?
Duc .Empresa vana!

si nosaltres que tenim
aquet talent, si ns trobabam
en tal cas, no n surtiriam,
com ne surtirà un pavana?

Escena 15.

Los mateixos - Estornell.

Es Senyor, per entrà al palau
Hiseneia afora demana
aquell rustich....
Rey En Bertoldo?
Perquè li privan l' entrada?
Es Perquè vè d' una manera
molt indigne y molt estranya.
Rey Jeulo entrar vingui com vingui,

qu' ell per tot te carta blanca.

(Se'n va Estornell.)

S' haurà sortit ab la seva
quant goia à entrar?

Duc L'espasa
ja tinch apunt per ferirlo
si en lo mes poch se propassa.

Rey Jo so prou per castigarlo.
Ro Senyor! Ja passa de ratlla.

Duc Mireulo, senyor, com ve!
ta vergonya tanta audacia!

Escena 16.

Los mateixos Estornell guiant un burro on ab cual va montat Bertoldo tot voltat de moscas. Bertoldo.

Ber Gran senyor; aquí m'teniu
del modo que'm demanabau.
Ahont trobareu las moscas?
Picant l'esquena d'un ase;
sino mireu las que'm voltan.
que ben cert us ho declaran.

Rey (Als cortesans.)

Ja veyeu qu'estal l'enginy
que tota furia desarma.
Del teu empenyo primer
t'has eixit ab molta gracia,
pero treume del devant
tant poch vistós espectable.

Ber (A Gitorno.)

Ensenya tu à n'al meu burro
ahont es del palau l'estable.

(Pitornell conduei x al Burro cap als

bastidors. Bertoldo torna à sortir

à peu.)

Duc Jo`m ferirè de plè à plè.
Ro Si, que ja es broma perada.
Rey D'un compromis t'has eixit,
pero un altre encare falta.
Per No tardareu ni mitx hora,
à treure flamas y brasas
malehint à las famellas
per bojas y per malvadas,
per enemigas dels homes
y sobre tot per cridaires.

(Se sent ffuny burgit de veus femeninas

que va acostantse.)

crits donas

—

Escena 17.

Los mateixos - Estornell.

Es

(Que fuit corrent.)

Senyor!

Rey Que passa! que tens?

Es A la ciutat hi ha bullanga.

Rey Qui la mou?

Es Totas las donas,
qu' han aixecat barricadas
y eridan y en gran moti
cap aqui sembla qu' avansan
per assalta aquet palau.

Duc Corrent, fa tropa à las armas
mentres jo 'm quedo aqui dins,
perquè podrian matarme.

Cau

Ber lembla que'l burgit s'acosta.

Duc Que'm vingui à guardà una guardia.

Ber Son donas; no las temeu.

Duc Pero diu que portan armas.

Las bromas de donas son

justament las mes pesadas.

Rey Qu'entrin aqui lliurament,

que ningù'ls privi la entrada.

Duc No per Deu!

Rey Lo qu'he manat.

(Se'n va Estornell.)

Duc A veure si no esgarrapan.

No ja ho deya: 'l millor dia

sens enfilan à las barbas.

Rey Las hem alabadas molt.

Duc Si, 'ls habem donat massa alas.

Ro ha son aqui.

Veus Visca'l dret

de la dona!

Duc Ay! quina farda!

Escena 18.

Los mateixos_ La viuda i La fadri-

na. Donas.

(Formadas militarment ab pan-

dos, banderas, timbals, atxas etc.etc.

Desfilan per l'escena y queda n for-

mades.)

Rey Quin motiu os ha portat

à moure aquest' ajuntada,

turbant la pau que jo us dono

y atrevintvos à pendre armas!
Viu Volem que`ns tregui la lley
que`ns vol posar com esclavas
deixant que cad' home`s casi
ab dotze donas.

Rey son falsas
totas aquestas rahons.
Duc No hi ha tal lley ni tal aca.
Tant de bò que pogués ser.
Rey Ab això torneu à casa.
Viu Encare qu`aixi no siga
no volem deixar las armas
que no se`ns dongui altre cosa.
Rey Que voleu? si es justa, parla.
Viu D'avuy en devant, las donas
volem posarnos las calsas,

volem gobernar l' Estat
ser ministres generals,
y tenir lo privilegi
de quedarnos tots `b carrech.

(A las altres.)

No es això?

Totas Si, si!

Duc y `b home?

Viu A ells y fer mitxa à casa.

Rey Això es impossible.

Totas No.

Viu Volem drets.

Fa Volem las cadas!

Tots. Si, si!

Rey (Airat.)

Viva Deu, traidoras!

Mala mena de canalla!

queja la meva paciencia
per sufrirvos se m'acaba.
Rassa vil de baladreras,
caps bojos, esperitadas.
mal haja aquell qui us defensa
y us escolta y ... per rè us tracta.
Torneuven à casa Vostre
à ser, com erau, esclavas,

que no us concedeixo res
del que vostra veu demana.

Fora Mori! mori!

Viu No'ns ho deu?

Ja 'ns ho guanyarem nosaltres.

Fora Guerra!

Viu Guerra contra 'ls homes!

Totas à las barricadas!

(Se'n van tumultuosament.)

Ber Que'n diheu are de las donas?

(Acostanse al rey.)

Rey Malehida riga ra rassa!

Ber Vol di això, rey estimat.

que jo he guanyat la jugada.

Viu Viva la llibertat de las donas!...

Totu Vivaaaaa!...

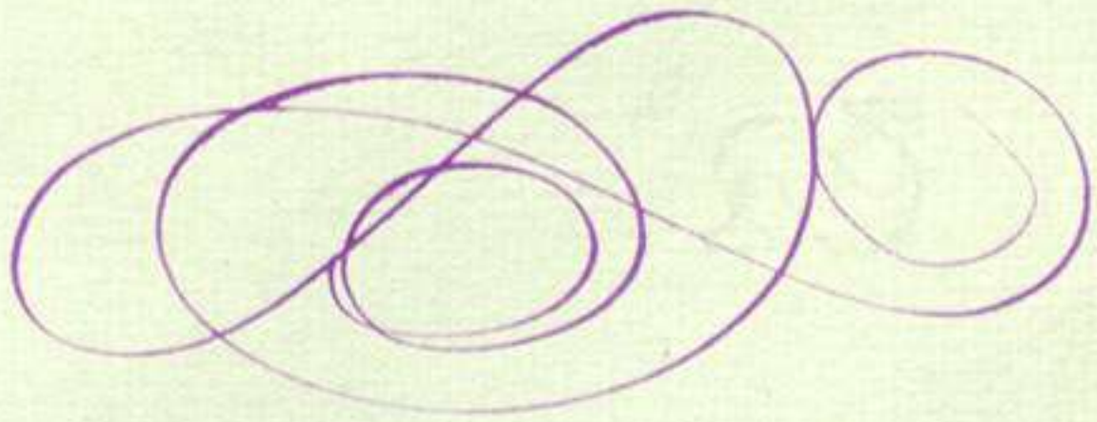

Lo rústich Bertoldo

Acte 3.

1880.

Acte tercer

Escena 1ª

Duch - Reina - Estornoff - etc.

-

Duc Com ha quedat la buffanga?

Es Vinch de corre la ciutat
y no queda ni memoria
d' aquell gran sacramental.

Rei L' ha acabat la tropa à tiros?

Duc Esplicans com i ha acabat.

Es S' ha acabat per `n Bertoldo

que va ser qui la va armar.
Diu que va fè una jugueca
ell ab lo Rey, de logrà
que renegués de las donas
que'l Rey defensaba en gran.
Per guanyar Bertoldo'l punt
se'n va anà per la ciutat
y ab predicas y proclamas
à las donas va engreixà
perquè fessin barricadas
y armessin gran quirigall.
Cuan'l Rey, plè de justa ira
de las donas renegà,
Bertoldo va declararli
qu'ell de tot era'l causant,
obligantse à posà en calma

lo gallinè esbalotat
y ho ha fet ab tal astucia
qu' os te de deixà admirats.
Va di à las famellas :- Bueno!
lo Rey ha determinat
concedius lo qu' exigiau
y are està 'l decret firmant.
Mentrestant aqui us confia
aquet depòsit sagrat
ab encarroch que no l' obri
cap de vosaltres. y va
y 'ls entrega una capseta
tancada .... pero bb la clau.
Las donas ... com que son donas!
no s' han pogut aguantar.
¿Que hi haurà dins de la capsa?

Miremho. Ningú ho sabrá.
obran la capsa y 'ls surt
un aucellet tot volant.
Batuelisto! qui l'agafa?
Si! ¡qui sap hont deu parar!
y 'n Bertoldo, 'l gran tunante,
que ja esperaba aquet cas
se 'ls presenta! obra la capsa,
l'aucellet troba faltar
y dirigintse à las donas
las hi diu: àla, à escombrar;
à fe mitja, à fer dissapte,
y 'l Bullici s'ha acabat.
¡No he sabut guarda un aucell
y voleu saber guardà
los misteris y cuidados

dels grans negocis d'Estat?
Las donas, escorreguda,
lo moti han apaciguat,
han anat deixant las armas,
à casa han anat tornant
y altre cop com bassa d'oli
tenim tota la ciutat.

Duc Això vol dir que'n Bertoldo
d'un cop s'ha lograt burlar
de las donas y del rey.

Rei Y li te de costà cart.

Duc Duro, duro, qui es de juro.
Eregam Vostra Magestat.
Desde la hora que'n Bertoldo
s'ha ficat aqui al palau
fent 'l ximple fa anà en doyna

lo que vol y lo mes mal
es. que 'l Rey posa carinyo
à aquest home estravagant
y això pot durnos un dia
molts disgustos y treballs.
Rei També jo li poso efecte
me fa riurer tant y tant
ab sas gracias. que 'l voldria
tenir sempre al meu costat.
Duc Oh! señora, no ho tolero.
Com à un home qu' aviat
va à casarse. vol demano
que 'l castigueu, pues fa un quart,
quant jo passaba pel pati
devant de molts cortesans,
detras meu. faya. ganyotas

posantse los dits al nas.
pentme obgecte de la burla
de nobles y de vassalls.

Rei Això ha fet?

Duc Això, senyora.
si aixis anem continuant
me trovarè al millor dia
per`quet ximple, acompanyat.
que`m eridaran fins de "setse"
los servidors del palau.

Rei Això si qu'es una cosa
que no puch pas tolerar.
Tu ets un Duch, tens la sanch blaba,
sobretot ets bon vassall
y à ne mi que soch ta reina
me donas per sota ma

diners que tu trasfereixes
de la caixa del Estat.

Duc Jeu, doncs, que'n Bertoldo tinga
ave un castich exemplar
y potser qu'aixis se'n vagi
del palau per no tornar

Rei Vaig à fer lo que desitjas
perquè ho demanas com cal.

(Toca un timbre y surt Roraura.)

Duc Oh! gracias, gracias!
Ros Senyora!
Rei Al moment avisaràs
à totas las mevas damas
perquè vingan al instant
ab bastons ò ab altre cosa
que serveixi per pegar.

Després avisa'n Bertoldo
perquè vinga aquí. Diras
que necesito parlarli
d'un assumpto interesant

Ros Molt be diu. (mP.)

~~Duc~~ ? (Se'n va.)

Duc Rei ·Surto ab la meva.

Rei Donchs esteu ja preparat
per la boda?

Duc Si senyora.

Dintre un' hora. Lo mes ffarch
se faràn los desposoris
en la vostra cambra real
ja qu' aixis també hò desitxa
nostre Rey que Deu lo guart.

(Murmulls.)

Ja tenim aqui à las damas.

Escena 2.

Dits - Adelaida. Damas - luego Ro-

saura.

—

(Portant un basto cada una y sur-

tint ab confusió.)

Ad- Mani vostra magestat.

Rei Lo motiu qu'aqui vos porta

es una miqueta estrany.

Deu castigarse à'n Bertoldo

per atrevit y desleal.

Totas 'ls Bertoldo?

Rei Si, aquell rustich

que tenim aqui al palau.

No'l coneixeu?

Totas No senyora.

Ad Com tenim feina à estorar...

No'ns habem fixat...

Rei Llavoras

jo us avisaré en l'instant

qu'entri l'home à aquesta cambra

y aixis qu'entri, forsa al Bras.

Ros Senyora, ja ve'n Bertoldo.

Rei Prepareuse.

Duc Jo me'n vaig.

Rei Perquè?

Duc Això de las pallisas

m'afecta molt. Adeu siau. (mut.)

(fè'n va porta lateral.)

Rei Pobre Duch! es molt sensible!

Qs pecat que li fa mal.

Qscena 3.

Dits - Bertoldo.

(Entra ab molta sans-façon. Las da-
mas que tenian lo bastó apunt al
veurel tant Roig, no gosan pregar-
li:)

Ber Me demanabau, mestressa?

Totas Ma! qu' es Roig!

Rei Qu' us ha espantat.

Ber Ola! ola! gent armada...
vosaltres de euant ensà?

Vaja! un somatent de donas!

Viva la patria! Endevant.

Rei No goseu?

Ros Qui es Meig!

Ad Qui pega

à un home aixis tant estrany?

Ber Ja comprench, ja veig la maula!

Rei (A Rosaura.)

Mira, mentre està parlant

porta aquell gerro de l'aygua

y....

Ros Ja entench. (Mi.)

(Se'n va.)

Rei Qui t'ha ensenyat

à sapiguerla tant llarga?

Tot ho encertas, tot ho sap.

Ber És vritat: totas las cosas

las entench de pe à pa.

se moltas coses dels homes

y de las donas en gran.
se la qui està enamorada,
la que fa veurer qui ho està.
se la qui enganya al seu home,
si es casada, sé -que n' hi han
que fan veurer gat per llebre

(Roiaute ha sortit ab un gerro
d' aigua y va acostantse à Ber-
toldo que la veu pel mirall.)

y si may vinguès l' cas
qui una dona per burlarse
de mi y aixis d' amagat
volguès mullarme, llavoras
descarregaria l' pap
y diria l' que sé d' ella

y los homes qu' ha enganyat.

(Rosaura se'n retira.)

y totas las sevas maulas,
que s'hi podriau llogar,
sillons, butaecas cadiras,
sofas, Banquetas y banchs.

Ros Tot ho entén.

Rei És un dimoni.

Ber (Si l' he vista pe'l mirall.)

Ad. Dom, Rosaura, porta 'l gerro
jo 'l mullaré; ja veuràs.

(Rosaura li dona 'l gerro.)

Ber Vaya! volguerme mullar!

(Adelaida va acostantse ab 'l gerro.)

La dona que fos capassa
de ferme una burla tal

si no pogués sofocarla,
si fos del número esclas
de donas qu' al mon se troban
que no tenem que callar
li daria un cop al gerro

(Hofa. Do gerro cau à terra y'sten-

ca.)

ò al que dugués per muttarm'
qu' ella y gerro y gerro y ella,
aniria à can pistraus.

Tots. Ja! ja! ja! ja! ja!

Rei Silenci!

Ja mes no puch aguantar.
Damas, enlaire las varas,
siga'l castich exemplar.
Adyós Apa donchs.

(Totas preparan los bastons. Ber-

toldo las atura ab un crit y par-

lant alt.)

Ber Escolteu antes:

Entre vosaltres hi ha
algunas qui un fort veneno
à nostre roy voler dar.
Yo se las que son: declaro
que las que portin de cap
tirar veneno á la copa
ab que veu'l Rey, serán
las mateixas qu'are'm peguin.
Are ja podeu pegar.

Ros Yo!

Ad Yo!

Tots Yo!

Rei Mes no aguanto!

Ab tal astucias y plans

sempre us enganya à vosaltres!

(cridant.)

Estornell! Are's veurà

que'l que no han pogut tal dames

ho podran'ls meus criats.

Sirena 4.

Dits - Estornell.

Es senyora...

Rei Vull desseguida

que los patges del palau

s'esperin à l'antesala

ab Bastons y que al instant

quant are surti'n Bertoldo,
rebi'l castich projectat.

Q. Ostra be. (a.

(Se'n va.)

Rei Estornell, escolta.
Cuant los tingas avisats,
vina tu aqui ab tres de'ls patges,
será per acompanyarl.
perquè ell totas se las pensa,
y se'ls podria escapar.

Q. Descansi, senyora Reina;
se'ls deixarà ben fumat.

(Se'n va.) (m.P.)

=

Escena 5.

Dits menos Estornell.

Rei Ara ji que no t' escapas.

Ber (Oh! to me`n tinch d' escapar.)

Dam.ª Pobre Bertoldo!

Ber Senyora!

conech qu'are`m pegaràn,
m'està be, perquè ho mereixo
contant sempre la vritat.
Pero al menos vos demanan
que no`m peguin à ne'l cap,
perquè`l cap per mi es un membre
que se l'ha de respectar.

Rei Concedit lo que demanas.

Rosaura. Vesho à avisar.

Ber (Ja heu caigut en la ratera.)

Escena 6.

Dits - Estornell - Crespi - Dos patges.

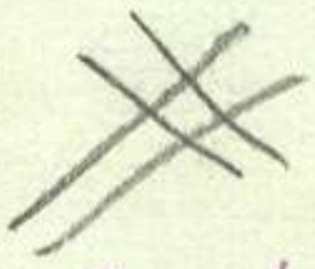

Es Ja tot està disposat.

Rei Llavoras. Bertoldo, vesten,

ab ells.

Ber Es que ...

Es Vaja, avant.

Ber Ja me'n vaig; ja sabeu l'ordre?

Que no's tè de pegà al cap.

Diez de fondo! Media vuelta!

Paso redoblado, au.

(Se'n van. Bertoldo va fent ab la

boca lo ram ram del timbal

y ab lo bras lo capità. Los cua-

tre patges segueixen al darrera.

La Reina y las damas quedan

rihent.)

Cuadro 6.

Antesala de la Reina.

Escena 4.

Duch _ Varios Criats.

(Al garrots.)

Duc Sobre tot palo de cego.

Estiguem tots preparats.

Convè castigà à aquest home

1. Be, pero; à qui hem de pegar?

Duc A un insolent que'ls desmanda

devant de lo mes sagrat.

Ja l'Estornell l'acompanya

y prou vos lo indicarà.

1. Q' que'ns han donat un'orde

que no habem de pegà al cap.

Duc Bueno, cumpliu lo qu'us manan.

Are venen. Jo me'n vaig.

(Ter donar pallissas. Bueno.

Pero jo mirarmho. may.) (mt.)

(Se'n va.)

1. Preparemus, que ja s'acostan.

(Tots se preparan. Surten de la dreta Bertoldo al devant de'ls quatre criats, y'ls diu ab entonació:)

Escena 8.

Bertoldo - Pistornell - Crespi. criats.

(Bertoldo surt molt antes.)

Ber Escolteu, oh, nobles criats.
Diu que'l cap no te de rebrer
ye lo cap qui va al devant.
Io sòl cap d'aquesta colla
pegueu à aquets de detràs.

I. Y es vritat.

(Tots descarregan ls bastons contra ls criats de darrera que s'hi tornan. En va Estornell y Crespi cridan, Bertoldo, l'escabuixeix de la funda, los criats van sortint y pegantse ells ab ells.)

Cs No! ~~Ay!~~

Cre Ay!

Ven Socorro!

Ber Ja! ja! ja! ja! ja! ja! ja!

(Quoda vi hont.)

=

Escena 9.

Bertoldo - Palmira.

Pal Que hi ha, Bertoldo?

Ber Una cosa
que n' hi ha per esveuixirse

Pal Donchs qu' ha estat?

Ber Res, que 's tractaba
de donarme una pallisa
y 'ls qu' habian de donármela
ells ab ells se la propinan.

Pal Pero qui 'ls ha dit?

Ber La Reina,
es dir, no ha set per intrigas
del Duch del castell.

Pal Quin home!

Y ab ell per sempre se'm lliga!

Ber No's podrà perquè las cordas

jo las tinch.

Pal Pero si'l dia

el away?

Ber Que diu?

Pal da boda

será dintre un hora y mitxa.

Ber Ola! ja be d'avisarme!

Pal No ho sabias?

Ber No ho sabia.

Haurà estat un cop y volta.

Pal Al menos si la sort trista

ha fet que moris l'Enrich,

que no'm donguin la desdicha

de ferme eixà ab un home
que no hi tinch ni simpatia!
Vols dir que es mort l'Enriquet?

Ber (Convè dirli una mentida
y aixis tindrà mes sorpresa
y serà mes sa alegria.)
Pal Si vritat qu'es mort, Bertoldo?
I lo dupte no'm deixa viure.

Ber Mort no ho es.

Pal No?

Ber Es cert del cas
es que'l pobre no respira.

Pal Deu meu! y van enterrarlo?

Ber No, dona.

Pal No.

Ber Com seria?

Veu que se'l van esmorzar
las fieras, no fou possible.
Pal fort desdichada!
Ber No plori
perquè això no's necesita.
Quant s'es mort no hi ha remey!
En lo mon es cosa llisa.
Avuy no hi som; dema si
y'l qui es mort no resussita.
Aqui sols lo que convé
es desfer lo que voldrian
conseguir, es dir, mes clar;
fer la boda fonedissa.
Pal y tu't pensas alcansarho?
Ber Ja en Bertoldo no seria.
No hi ha res que à mi m'apuri

y per tot trobo sortidas.

Pal q' un Duch...

Ber No soch un home.

Pal do pare ho vol.

Ber No li quita.

Pal fins lo Rey!

Ber Que se me'n dona!

q' un home que's costipa

y molts cops pren eremo-tartaro.

y se'n mort al millor dia.

Tant val un rich com un pobre;

tant val: un llech com un bisbe.

tant un soldat com qui'l mana,

tant un patgè com un princep.

Pal Deu faci qu' ho conseguheixis.

Ber Lo compte ve en companyia

del Duch.

Pal Q, cert.

Ber Jo`m retiro,

Finch de pensà una sortida
per sortir d'aquet fandango
y`ns sortirem; sort maligna
fora que no`ns ne sortissim
m`he sortit, sortint de dida
de sortidas molt dificils.
Si sent gran, jo no`n sortia
d'això que sorti`m proposo
y que no es gens insortible
abans que sortir en publich
com qui surt ab la mentida,
en sortint me clavo un tiro
y`m surto de fer sortidas. (mD.)

ple'n va. Per lo canto oposat

surten'l compte Robert y lo

Duch.)

Scena 10

Palmira - lo Duch - lo Compte

Robert.

Pal Deu fassi qu' ho conseguexi

y brilli la meva ditxa.

Ro (fortint.)

Aqui està la bona pessa.

Duc Que'l cel te guardi, Palmira.

Ro: Aqui t'estàs, cuant ja l'hora

s' acosta y la comitiva

que te d' assistí à la boda

ja`s prepara y`s perfila.
Roya, sembla que`t disgusta
la boda; jo no voldria
que fos dit que jo t' obligo
à casarte ab qui t' estima.

Duc Qs vritat: jo per tu`m moro.

Ro Calla, tu.

(Al Duc.)

Duc Lo nas me pica.

(Trayent lo mocador.)

Ro Ben clar vaig dirtho ahir vespre.
si no`t casas desseguida
ab lo Duch que tant t' adora
te tanto per tots los dias
dintre la cambra à pa y aigua
perquè purguis ta malicia.

Ja vaig dirtho. Jo no forso
ta voluntat. Si vols, tria.
Pal Pare, sabeu qu' obediencia
sempre us te pa vostra filla
y si voleu fer la boda...

(Plorant.)

Duc Los seus plors m' intranquilisan
y'm roban la pau de l' anima;
no hi puch fer mes: soch sensible.
Ro Acabi ja aquet plorar
y passa dintre à vestirte.
Pal Anem.
Ro Ja l' hora s' acosta.

(Se'n van. 'l Duch va seguint
fins que 'l Compte's gira y'l
dotura.)

Duc Consolis, bella Palmira.

Lo meccanisme del cor

es una cosa molt fina...

y l' engravació... y las rodas....

Ro calla: home; que ja m' amohinas. (mut.)

Sicena 11.

Duch luego Bertoldo.

Duc Ja's realisan 'ls meus somnis.

Ella es maca com un sol...

te nobleza, te molts quàrtos

y tot lo demès consirons.

Endevant: me'n vaig à veure

lo que dihuen per la cort.

(Al moment qu' anaba à

sorti entra Bertoldo y l'atu-

ra.)

Ber Alto à mi!

Duc Que vols, Bertoldo?

Ber Una pregunta tant sols.

Com es qu'aneu de las festas?

Duc Perquè m'caso dintre poch.

Ber Donchs demà ja vereu burro

espatllat, perquè...

Duc Xiton!

Ber Io fare que no us espatllin,

perquè... vamos, à mi m'dol.

Duc Que dius?

Ber Res; qu'us felicito

per la boda...

Duc Escolta donchs.

Com t'ha probat l' entrevista
ab la Reina?

Ber D'allò bò.
M'he divertit de tal modo
que hi tornaria altre cop.

Duc Crech qui hi 'bia marejada
y'l mar bramaba molt fort...

Ber Jo qui neda com jo ab brillo,
no hi ha por que vagi al fons.

Duc Com hi habia nùbols negres
y hasta se sentian trons...

Ber Si, pero han sigut'ls altres
que s' han posat com un xop.

Duc Això si qu' has d'esplicarmho.
Perquè'ls altres y tu no?

Ber Perquè jo duya un paraiga

qu' ha aguantat lo xaparron.

Duc Y vols dir qu'està sere

y què areja no hi ha po?

Ber Me`n dupto, mes no fa gaire

qu'hi he deixat nobulots.

Duc Vaya, vaya! la sabs llarga!

Ber Uy! d' aqui à Sebastopol.

Duc Y d' aqui al puesto que dius

tu ja sabs si hi ha molt tros?

Ber Y gual tros que de l' estable

à to teu cap de melò.

Duc Y`m dius tu?

Ber Ab tota franqueza.

si tu`m dius à mi, senyor

jo tambè t' ho dire à tu.

Duc Vaya unas rùstich! Digas, donchs.

Jo reparo que las cosas
las coneixes ab l'olor.
Els guineu, conill o llebra,
els mustela, cabra o gos?

Ber De la teva parentela
no'n sé res. Tu ho sabs millor.

Duc Quant deixaràs de ficarte
dintre las meyas cuestions?

Ber Quant tu sigas mes persona,
no sent tan adulador,
ni fassis papers ridicols
anant sempre tot nisó
detràs del Rey y la Reina
per obtenirlos favors.

Duc Això no; jo soch un home,
molt agè à l'adulació.

si tinch titols, me'ls mereixo.

Ber Alabat, ruch.

Duc (Cremat.)

Que diu? Com?

Ber Alabat, Duch.

Duc Me pensaba...

Ber Lo pensà es de carrinclons.

"Qui mal no fa, mal no pensa."

un ditxo nostre ho diu prou.

Duc També ho diuhen las sabatas

que portas, perquè veig jo

que tenen la boca oberta.

Ber Se riuhen de tu, talòs,

per mes que vas de las festas,

que res proba en la cuestió

pues l'albarda no fa l'ase.

es cosa que sabem tots.

Duc (Cremat.)

Prou d' insults y vituperis.
Jon desearo` m crema molt
y tinch de lograr que fugis
del palau y sos entorns.

Ber No mengis fins que me'n vagi.

Duc Perquè ho sàpigas, allò
de la cambra de la reina,
lo castigarte, ha estat sols
fet à las mevas instancias,
pues mon influjo es molt gros.

Ber Donças ves ab molt cuidado,
perquè 't puch fe tallà 'l coll.

Duc A ne mi?

Ber Si.

Duc Ja m' ho sembla.

Ni't vull creurer, ni'm fas por.

Jo si que vull ferte perdrer

y ho lograrè.

Ber Potser no.

Duc Tinch medis qu'à netùt faltan.

Ber Jo'n tinch que ni sabs ahont son.

Duc Donchs veyam lo que s'alcansa.

Ber Donchs veyam lo que's resolt.

Duc Guanyarè!

Ber Si que s'hi adoba.

Du Rustich!

Ber Noble!

(Surt lo Rey y'ls atrapa en la

disputa.)

Escena 13

Dits - Lo Rey.

Rey — Qu'es això?

Ber, Duc } Lo Rey!

Rey — Perquè aixi's disputa en mon palau?

Duc — Ai senyor.
Disputaba ab'n Bertoldo
perquè jo li he dit que molt
falta de sempre qui us troba
no saludarvos à vos.

Ber (Valdrà mes que fassi'l tonto!)

Rey. Y es vritat que ni un sol cop,

t'has dignat ferme un saludo.

Ber Si qu'es vritat.

Duc Es atrós.

Rey Donchs desd' are jo t'obligo

Ber No crech que surti ab aixó.

Duc Luego podem fer la proba.

Quedas convidat, si vols,

à la boda que va à ferse.

Ber Aceptat. (Vindrà millor.)

Duc Corrent.

Rey Veyam si saludas

quant entris en lo salò.

Ber Això si que de cap modo.

Rey Veurem.

Ber Be s'ha vist be prou.

Rey Hinch un medi per lograrho.

Ber Jo per no ferho'n tinch dos.

Rey Anem, Duch. Veyam qui guanya.

Duc Anem, donchs.

Ber Guanyarè jo.

(Lo Rey y Duch se'n van per un

(mut.) cantó.)

Ves si no'm dona la gana
si saludarè? Lo cop
are'l darè jo en la boda.
Mes ¿com puch desferla? Com?
Si pogués... ja tinch un medi.
Ni saludo, ni funció.

(Se'n va.)

Quadro 7.

Música

La decoració representa la cam-
bra real. Gran dosse ab cadiras
regias dalt d'un tablado mes
avall sillons y una taula y tot
voltant mes cadiras per la no-
blesa. Quant han entrat tots, lo
Rey y la Reina s'assentan al tro-
no. Duch. Palmira y Compte Ro-
bert en las cadiras de mes avall.
Tots los demès s'asseuhen al
voltant de l'escena. Fins que lo
Rey seu, tots estaràn drets. A l'
esquerra hi haurà una porta

molt visible. Cuant tots estan
assentats para la musica y lo
Rey s' aixeca y parla.

Escena 13

Surten ab pausa y de brasset ab las Damas molts
Princeps y Nobles del palau. Entre ells hi ha lo
Duch del Estol y Compte Rosa-
nas. Detras la comitiva de lo Duch de brasset
ab Palmira despres lo Compte Robert
tot sol y detras lo Rey y la Reina de gran
gala ab los Priats. Estornells - Crespi.
Rosaura y Adelaida que van detras.

-

Rey Nobles de la meva cort
dignes vassalls y vassallas
avuy qu' es dia de festa
de bullici y de gatzara
vull divertirvos un rato,
vull tirà una cana enlayre
Tots Brabo!
Rey si es cert lo que diuhen
"la ocasió la pintan calva"
y per fe la broma aquesta
cap de tan bona com are
qu' habem d' esperà al Notari
que te de fer lo contracte
de la boda de Palmira
ab lo Duch present...
Duc Mil gracias.

Rey N Bertoldo... Ja! ja! ja!

(Tots 'ls demès també riuhen.)

Ja rich no mes de parlarne.
He d' assistí à aquesta boda
y ha dit ab la seva gracia
que no 'm vol pas saludar.

D. dol Cil. Sí qu' es bo!

C. de Rosa Quin rey mes cafsas!
Rey Jo tinch pensada una cosa,
per obligal à que ho fassia.
Rei Mireu que te molta astucia.
Rey He pensat posà una barra
travessera alli à la porta,
que vinga à caurer mes baixa
de l' alsada de 'n Bertoldo.
Qll vindrà y per teni entrada

's hindrà de doblegar
com qui salud a y nosaltres
riurem aquí una estoneta
ab la seva extravagancia,
perquè haurà fet lo saludo
à la forsa y sense ganas.

(Aplausos.)

Duc No hindrà pas mes remey.
Rey Estornell, posa la barra.

(Estornell la posa mentre's diu

hen los versos seguents:)

Duc Aquet cop si que 'n Bertoldo
haurà perdut la jugada.
Ros Que riurem!
Ad si qui hem de riurer!
Pal Veyam si al ultim me salva.

Ro Vaja, noya, no jemeguis.

Qs La barra ja està posada.

Rey Està be.

(Mirantla.)

Qs Ja ve'n Bertoldo

(Murmulls.)

Rey Silenci... quietut.

Veus Ara, ara!

(Un moment de quietut. Tots te-

nen la vista à la porta. Ber-

toldo ha vist la barra, ha com-

pres la trama y entra de cul.)

Qscena 14.

Dits_ Bertoldo.

Tots. Ja! ja! ja! ja! ja! ja! ja!

D. Pst. Pss un trutxa.

C. Rosa La sab llarga.

Rey Pss dir que tu te'm revelas?

Ber No vull saludarvos, vaya.

Rey Donchs surt del salò.

Ber Corrent.

Pero avans vull una gracia:
vull fe un regalo à la nuvia
y erech no podeu negarme
que li faci aquest obsequi.

Rey Ja qu'ab tal finesa tractas
de mostrar lo teu efecte
à la doncella qu'es casa,
que vingui lo teu regalo
formant corteig ab los altres

qu' en aquet moment disposo
que s'entri en aquesta cambra.
Com ho'm ve poch de be de Deu!

(Mirant per l' esquerra.)

Ber ja estich cert que cap agrada
com lo meu à la doncella.
Rey Veurem. Entrin criats y patges. Música
Ber Noys, ja podeu entrà 'l bulto.
Duc ja sera alguna ximplada.

(Entran dos patges portant
una ~~x~~canastra guarnida y
Enrich dins.)

Escena 15.

Dits - Dos criats - Enrich.

(Dins del bagul.)

Ber Aquí regalo à la nuvia
una cosa molt remaca.

Duc Que será?

Rei Quin bagulas!

Rey Bertoldo, pots destaparla.

(Aixeca'l tap y surt Enrich. Gran sorpresa en tots. Palmira corre al seu costat. Alegria de Bertoldo.)

Ber Donchs senyores, mano limpia.
Podeu mirar si os agrada
(Destapa.)

Tots Oh!

Pal Enrich!

(Apar sen.)

Gn Palmira!

Duc Vivia!

Gn T'adoro, jit t'estimaba.

(A Palmira.)

Duc Tu, Gnrich, tu, dintre'l palau?

Gn Jo iò, per deixar frustrada
vostra boda ab la Palmira
y per dirvos vil è infame.
Vil, pues matarme voliau,
infame, perquè us cazabau
ab dona que no us estima
obligantla ab vostras manyas.

Duc Gnsults à mi!

Gn 'ls que mereixen
vostra vileza è infamia.

Duc Tentiu? Justicia demano.

(Al Rey.)

Rey Ha fallat! Prenguo, guardias!

Pal Oh!

(Se desmaya en brassos de Ho-

saura. Los guardias prenen

à Enrich mentres diu à lo

Duch.)

En Robert qu'aixis m'humillas,
per la forsa que t'empara.

(Gran confusió. Las damas vol-

tan à Palmira y la retornan.

Lo Duch parla ab lo Compte

Robert. Lo Rey y la Reina tam-

bé's disputan mentres Bertol-

do al mitx de l'escena, diu:)

Ber No serà res: en Bertoldo

farà un altre Bertoldada.

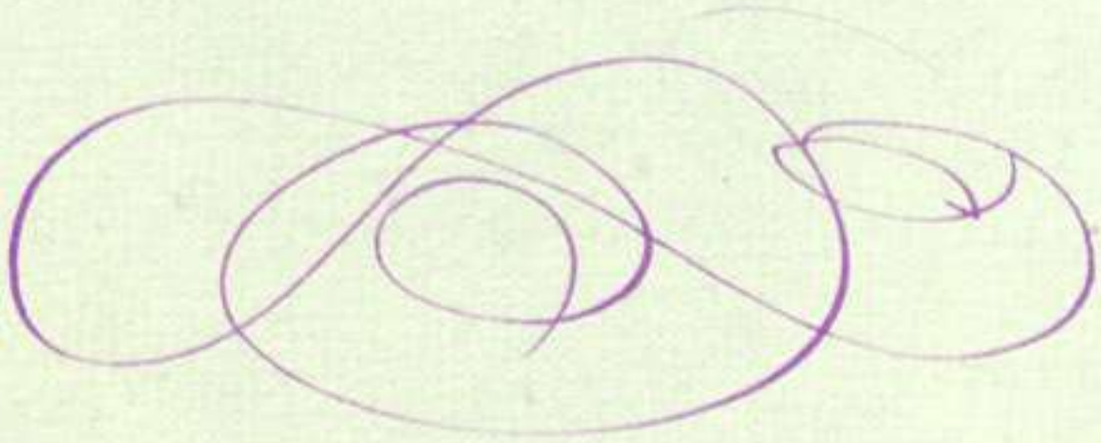

2º 110

Lo rustich Bertoldo

Acte 4.

1880.

Acte quart.

—

Cuadro 8.

—

Cambra de la Reina.

Escena 1ª

Rey - Duch - Reina - Criats.

Rey Donchs ji. Duch; ple de cabarias

dels negocis de l' Estat
me distreu lo tal Bertoldo
d' un modo tan singular,
que no mes que per sentirlo
fi daria'l sou d' un any.
Are de venir te l' ordre
de manera disposat
que jo'l vegi y que no'l vegi.
Veyam com se surt del pas!
Duc Potsè ab alguna agudesa
de las que us complauhen tant.
Rei No, Duch; necetats, rucadas,
ion lo que `n Bertoldo fa.
En Bertoldo ha de matarse
~~y'n Bertoldo' s mat~~
ò ha de

ja que'l rey no ho fa, la reina
vos ho mana ab ordre real.

Duc No tingau temor, senyora,
que's farà com heu manat;
tant à mi 'm convè fo ferho,
com à vos fo desitjau.

Escena 2.

Los mateixos - Un ugier - Bertoldo.

Ug. En Bertoldo are pregunta
si en lo palau pot entrar?

Rey Que passi.

Ber (Entra ab cedás.)
Salut y feina.

Holh. Ja! ja! ja!

Rey Bertoldo! y are?

com es que vens ab la cara

tapada aixi ab aquest' eina?

Ber Perquè la Altesa 's maregi

y del pas jo 'm puga eixir.

Veniu vos me vareu dir

que jo 't vegi y que no't vegi

y com qu' es sols per la cara

per hont se coneix al homa

logro jo ab aquesta broma

ignocent, si be's repara,

que 'm vejeu y no 'm vejeu,

perquè sabeu que so jo

y tapat ben be ab això

sabeu qui ho so y no ho sabeu.

Duc Re; mes presentarse aixis

devant del Rey es un cas...

Ber Perquè? perque ab un cedas
me tapo la cara aqui?

Rei Justament això declara
qui sou vos.

Ber Donchs res d'això
perquè à n'aqui tots com jo
porteu cedàs à la cara.
Vos mateixa qu'això 'm diheu
perquè temeu qu'us coneji
y'ls vostres fets descubreixi
sou la primera que'n duheu.
Lo noble que re ha cregut
y à l'iglesia passa'l rato,
porta cedàs de beyato,
per tapar qui es descregut.

La reina que coqueteixa
y demostra honest posat
du cedàs d'honestitat
per tapar be que festeja.
Lo noble que no te cor
y us besa'ls peus y l'arminyo
porta cedàs de carinyo
per tapar qu'us vol per l'or.
Aquet que diu vergonyós
qu'es l'elogi una molestia,
porta cedàs de modestia,
per tapar qu'es vanitós.
y aixi'l soldat y'l ministre
y'l sabi y'l potentat
y tothom qui be ha tocat
à n'alt mon algun registre,

siga avaro ò siga ruhi
siga noble ò siga pobre,
fassi ò no fassi ben obra,
giri, ò trenqui de cami
per logrà 'l que volt ò mos
com jo qui aqui he vingut ara
porta cedàs à la cara
perquè li tapi lo qui es.
Rey Ah! ah! ah! quin aeudit!
Rei Oh! aquest home ha d' anar fora!
Duc Nos compromet à tot hora.
Ber Veyeu? Ja s' han aturdit.
y are si no 'm defenseu,
euant ja sereu fora vos
me mataran eom un gos
que Muny l amo ja se 'l treu.

Rey Qlls se'n guardaràn ben be.
Jo me'n vaig à sota'l toldo,
del jardi, si'm ve'n Bertoldo
y'm diu que cap queixa te,
¡ay de tots!

Rei Qs à dir donchs
qu'ell no sols aqui ha d'estar
ji no que'ns te d'insultar
ab miradas y expressions?

Rey No; insultar de cap manera.
Si ell parlant com fins aqui
usa l'epigrama fi.
que sols qui'l mereix s'hi altera,
jo'l protegeixo y'l vull:
mes, si vos insulta osat,
jo vos dona facultat

per castigà l seu orgull.

Rei Mes...

Duc (Palleu, que sent aixi
ja podrem aviat matarlo!)

Rei Tu. Rustich, sabs que estant parlo
lo que jo dich faig cumpli.

Ber Jo ho se y pas gracias te'n dono
per mercè tant regalada.

Rey Perquè lo teu giny m'agrada
tot lo que fas te perdono.

Ber Y jo atent à tals mercès
vos regalo aquet cedas.

Rey Bo! Jo, y que'n faig?

Ber Com. que'n fas?

Rey Si; que'n puch fer?

Ber No pas res!

do cedàs, com Deus, el fi.
Si un dia no tens pereza,
cridas tota la noblesa.
la fas posa tota aqui,
ta garBellas, lo qui passi
per algun d'aquet forat
serà 'l sol que't te llealtat.
lo qui no, per mes que passi
serà un que't vol pe'l seu Be
y sols adulartе sap.
Rey y si no n'hi passa cap?
Ber Qu que cap afecte't te.
Rey Ah! ah! ah!
Ber Te; portal, patge,
à la cuina del palau.
Rey Ah! ah! ah! deyeu: qui cau?

quant s' esplica ab tal ventatge?

Ber Ningù, si marcha ab bon ſi.

Rey Adeu: no olvidis, Bertoldo,

que t'espero sota'l toldo

per riure ab tu à n'el jardi. (mS.)

Sceena 3.

Los mateixos menos l' Rey.

Ber Vaja, vetem àqui amo

de la gent d' aquet palau.

Demnos to.

(Se passeja.)

Rei Oh! agarroteulo!

Duc No, que fem un disbarat.

Rei Dech sufrir, donchs, sos desprecis?

Duc Debeu fel qu'us han manat.
Lo Rey ha dit que'l matessim
si'ns arribès à insultar;
logreu, doncs, qu'aqui os insulti
y tenim donat lo pas.
Rei Vritat diu.
Duc Probeu de ferho.
Rei Bertoldo!
Ber Hola endavant.
Ja'm ve la Reina al darrera;
mira si he pujat de grau.
Rei Escolta, Bertoldo.
Ber Sj cosa
que fins quant no's diu's fe.
Rei Qui soch jo?
Ber Sou la famella

d' aquet qu are se n' ha anat.

Rei Preneulo : això es dirme bestia.

Ber Bestia ho sou si`m feu ffigar.

Perquè no entendreu qu es cert
to que jo are os he contat;
famella y mascle fan cria;
vos y ell feu cria real.
Veyeu donchs si sou famella
del mascle rey que se`n va.

Rei Rahò es aquesta. ©

Duc Ens atrapa.

Rei Tu ets un burro.

Ber Y espatflat.

Quant me vaig caià ab la dona
ja van dirme`ls meus companys.

Duc Y ets un fladre.

Ber No hi ha dupte,

pero`m vull perfeccionar

y à mirar si trobo un mestre

soch per ço à n' aquí 'l palau.

Rei Nos diu Padres.

Ber Vos dich mestres.

Jo no dich de que.

Duc Q; vritat.

Rei Assessino.

Ber Ho soch à casa

cad' any un cop per Nadal

quant mato 'l gall y 'l fareixo

y li umplo ab poma 't pap.

Duc No s' enfada de cap modo.

Rei No? Donchs jo 'l faré enfadar.

Agafsif.

Escena 4.

Los mateixos - Agutsil

#

Ag Reina y senyora.

Rei Esperau. Porteu un sach.

Ber Per d'armel. Deu vos ho pach.

Rei A la rabia que`m devora
donarè aixis un calmant.

#

(Los patges portan un sach.)

Ag Ja teniu lo sach aqui.

Rei Doneas al devant de mi,
figueuli al punt, al instant.

Ber Qui ho fa perquè m'enfadi,
donchs no ho lograrà.

Duc Al moment.

(tican à Bertoldo al sach.)

Rei Y fligueuti 'l coll rebent
per mes que li desagradi.

(Li fligan lo sach al coll de ma-
do que no mes li surt 'l cap.)

Ber Vaja; vetaqui un vestit
que, si no fos qui incomoda
fins podria ser de moda
per un noble desnarit.

Rei Perquè?

Ber Perquè aixis no`s veu
si un hom telas camas primas.

Rei Ja que tu tant poch t'estimas
siga `l sach la teva creu.
Tu, agutsil, guardal ben be
y are tots dei'xeulo estar

mentre 'm vaig jo à pentinar
per lo balf qu' avuy darè.
Ja ho veus donchs; ja estàs vensut.
Ber Ja ho veurem, senyora mia.
Duc Home al sach ja no fa feina.
Ber Cucut!
Duc Com? Que dius?
Ber Cucut!

(Se n' han anat tots menos l'
agutsil y Bertoldo.)

Escena 5.

Agutsil - Bertoldo.

Ber Que fa l' Agutsil? passeja
salò amunt y salò avall....

Ja veureu qu' aviat lo eaijo.
eomenjem à fe'l parany.
Ag No hi parlem; j'entra ab franqueja
y un favor j'ha de negar;
per no entrar en compromisos
ni tornem resposta may.
Ber (Comenjem.) Ay! vil sort meva!
y quin cop mes desgraciat!
Pero no hi fa res; que`m matin,
que`m trinchin dins d' aquet sach,
ni que`m donguin `ls mils la reina
ni que`m fassi un potentat
jo no ho vull; no vull casarmhi;
perdrè `ls mils y tot.
Ag (Ay! ay!
Que diu de mils aquet plaga!)

Que diheu, mestre?

Ber (Li cassat!)

Ag Vaja, responeu; que deyau?

Ber Re, re; aneu, deixeume estar,
que `s perdin `ls mils, deixeume
primer vull morir à n' el sach.

Ag Be, pero, espligueus. Que us passa?
(Això de mils fa avispar.)
Espligueus: perquè la reina
vos ha fet ficar al sach?

Ber Per la cosa mes terrible
que `l dimoni pot pensar

Ag Qui que volen assotar vos?

Ber Qui que `m volen assotar.

Ag Ay, mal llamp de vos emporti!
jo `m creya esclamant vos tant

qu' era algun castich terrible
qu' us habian d' imposar.
Ber Ah! soch rich; y la desgracia
de tot aquet meu fracàs.
d' això 'm ve. Soch à mes noble
y lo cas qu' are ha passat
es que'l rey te una doncella
camarista del palau
que li ha fet una vilesa
y, per ferla castigar
ha manat 'l rey que 'l Busqui
l' home mes lleig del voltant
ordenant casarlo ab ella,
y per ço aqui m' han portat:
disfressat y tot de pobre
no m' he pogut escapar;

tenen por de que fugis
y m' han fet fiear al sach
pero jo que no so tonto
y se be qu' un cop casat
no estimant me be la noya
portaria 'l barret alt,
no ho vull, may; no vull casarme
ni que 'm donguin capitals
ni 'ls milions que diu la Reina...
Ay, feume un favor si us plau.

Ag Que?

Ber Que si voleu sentirho
m' heu de treure un xich del sach
perquè aquets fligams m' apretan
y no puch casi parlar.

Ag Be, us treurè; pero qu' us consti

qui en habentme això esplicat
tornarè à ficarmhi à dintre.

Ber Y home, es elà, això es natural.
Si no es mes per poder dirvos
tot lo trist del meu fracàs.

(Desfigant y traguentlo del sach)

Ag Vaya. donchs. Areyeu los Brassos.
Ber Ah!
Ag y las camas.
Ber (falta à fora.)
Votavant!

Tant mateix es altre cosa
que l'estarse alli enfardat.
Donchs 'l plan es que jo'm fingui
com ja t'he dit, dins del sach;
un cop dins, durme à la nuvia

ferme da'l si à n'el altar
y un cop ja siguem esposos
treurem de dins tot plegat
y allavoras la pobreta
forsada sino de grat
trovarse ab que ja es esposa
d'un subgecte tot estrany.

Ag Be; y à vos que se us endona?
Ber Com que se m'en dona? Bah!
Ag Y home, es clar; no diheu qu'es rica?
Ber Mes que'l Rey y'ls seus estats.
Ag No es à mes jove y guapeta?
Ber Per co no m'hi vull casar
per que sent tant rica y jove
y guapeta com se sap,
portaria jo us adornos

cap à mes amunt del cap,
que 'm pendrian per un ciervo
quan anessen à cassar.

Ag Ah! y per ço teniu reparos
y feu tants escarafalls?
Ami me la dessin!

Ber Home!

(Prech que ja 'l tenim pèsca!)

Ag Deyau?

Ber Voleu fe una cosa?

Ag Qu'es?

Ber Figuevos dins del sach:
jo me'n vaig, ve aqui la guardia
vos porta al punt à cavau
y teniu milions y noyas
y pau y felicitat.

Ag li? jo ho erech, y que vinguessin
ans anarme à dur al altar
y mirès fo sach la reina
y vegès l'home cambiat
y 'm fès clavà una pallissa.

Bor No home; això no pot ser may,
perquè are en venint la guardia,
ja 'l sach de de ser fligat;
sense deixaparte 't treuhen;
't portan d'aqui al altar
y com que casat ab ella
ja no 's pot tornà endetras,
vos trobeu marit y molla
ben ditxosos per molts anys.

Be, ros; ja ho veig, no t'agrada,
tornam à ficà à n'el sach

y alabat siga Deu; fligam
perquè `m vingan à buscar.

Ag Be, espereuvos una estona.

Ber No`m puch esperar qu'estark.

Ag Jo ja ho veig; `l meu ofici
d' agutsil va tant per baix....

Ber Si, home; si are hasta `ls fladres
son homes de be.

Ag Tinch anys
y si no veig d' avisparme...

Ber Fleu de fer com sab fe'l tau;
furgar sempre sota terra
fins que poguem treure `l cap.

Ag Vaja, donchs.

Ber Vindrà la guardia
y veurà Ps papers cambiats.

Deu barret, capa y mengala

(L'agutsil Pi dona. PM i'ho po-

ra.)

Vos lo meu y à dins del sach.

Ag lligueume que no m' ofegui.

(Pe fica al sach. Bertoldo

'l lliga.)

Ber No vaja; ja esteu lligat.

Are si m' habeu de creurer

per logrà be'l vostre plan

no digueu ni una paraula

fins à se al peu de l' altar;

perquè si are parlabau,

com la veu no es ben igual

ja'ls perdia dot y nuvia

y anaba tot dattabaix.

Ag No tinguem por!

Ber Pst!

Ag Ja callo.

Ber Ja tenim lo Hop easat.

Mirem are com m'escapo
y està Host tot lo meu plan.
Perqui? No, perqui hi ha'ls patges
y'm farian torna atras.
Perqui? No, perquè hi ha'ls nobles
y'm farian agafar.
Per qui? Oh! Aquesta es la cambra
ahont la Reina tel'miraff
y'ls vestits y... Oh! ja penso
com ho faig per escapar.
Valgat l'astucia, Bertoldo
y aixis salvas pell y cap.

(mf.)

(Se'n va.)

Escena 6.

Palmira - Agutzil - Enrich.

Pal Ay, pobre Bertoldo!
Pobre desdixat!
Migarlo la reina
tot just á n'el jach,
al punt que fliurankne
jo astuta á l'Enrich
podria ab nosaltres
ser fluny ben felis.

En Palmira estimada!

Pal L'Enrich del meu cor!

En Los patges fliurarme

m' han secat lo pfor.

Pal Jo ab ells convinguda
qu' ho fessen he fet.

Gn Lo cel nos ajuda

Pal Jugim en secret.

Gn Lo pobre Bertoldo
me dol solsament.
Finch por fins que'l mati
la Reina inclement.

Pal Per ço jo aquí `m trobo
y encar no hem fugit:
per ço are t' innovo
qu' aquí dins cusit
se troba`n Bertoldo
. ffigat dins del sach.

Gn Ah! y pensas salvarlo?

Pal Potser.

Qn Deu t'ho pach.

Pal Jo. amiga dels patges
als patges he dit
que al ser tu y jo fora
venint tot seguit.
qu' en floch de tirarlo
com lo vol tirar
la Reina enfadada
al fondo del mar
lo portin à l' horta
de baix del moli
se li obra la porta
y'l salvan alli,
se'n fuig ab nosatres
un cop ja casats

y aixis la ventura
tenim tots plegats.

En No pensas Palmira
que no sigui ab fi.

Pal Diguemthi dons ara
lo qu'ha de fe aqui.

[Un à cada part de sach.]

Gn ohiu, bon Bertoldo.

Pal Bertoldo, escolteu.

Gn Lo que jo us dich are
à ningù ho digueu.

Pal Ni al Rey.

Gn Ni à la reina.

Pal Ni à cap agutsil.

Gn Ni à nobles.

Pal Ni à damas.

Qn Si per cap istil.

Pal L'Enric y jo are
fugim del palau.

Qn D'aqui un quart no encara
vos treuràn del cau.

Pal No digueu paraula
à n' els agutsils.

Qn Sfeulos ben be'l maula
perquè son un vils.

Pal Vos duràn à l'horta
de baix del moli.

Qn Truqueu à la porta
que serem alli.

Pal D'alli irem à Franja.

Qn Y un cop ben casats...

Pal Findrem Pa ventura

Qn Vivint tots plegats.

Pal No torna resposta.

Qn Deu ser per pensar
que si pot comprometre
si gosa à parlar.
Anem donchs, Palmira.

Pal Anem tot seguit.

Qn Perqui qu'hi ha'ls patges
lo patge m'ha dit.

Pal oh! Qnrich!

Qn Que!

Pal Hi ha nobles.

Qn on! Sitem perduts.

Pal Per qui.

Qn Pitjó encara.

Pal Som morts y venguts.

Escena 7.

Los mateixos - Bertoldo.

(Que treu lo cap per la porta, crida à Enrich y los conté de que escoltin indicant que to de dins del lach ho podria ren-

tir.)

—

Ber Pst! Pst!

Ls. 2. Oh!

Pal Ns indica que no diguem res.

En y'm diu que jo hi vagi.

Pat Oh! T has comprometès!

Qn Que faig?

Pal Vos.

Qn Esperam

y vinch tot seguit.

(se'n va.) (no)

Pal Ay! fins qu' aqui torni

qui `m mimba'l seguit!

Escena 8.

Palmira - Agutsil - Duch.

Duc Jo, bella Palmira,

que `m moro d' amor.

Pal Vos? Desventurada!

Ja ha eixit lo traidor!

Duc No't mostris esquiva

perque re`n treuràs;
ja l' hora t' arriba,
ma esposa seràs.
Demostra 'l contrari,
que 'l cor no tens fret
y si es necesari
faré ab tu brasset.
Te daré una gorra
de Blonda y guipù
fins una cotorra
que parli com tu,
per damas, cent noyas
d' un tipo benfi;
tindràs entas joyas
coral, carmesi,
y quant sigas vista

per noble de ffey
jeràs camarista
dè damas del Rey.
Pat Aneu fo mal home,
surtiu fluny d'aqui
no vull ni per broma,
coral carmesi.
No vull ricas joyas,
qu'amor no es comprat,
no vull tenir noyas
doncellas d'estat,
ni vull una gorra
de blonda y guipú
ni vull cap colorra
que'm traeti de tu,
que vull un bell patge.

qu' aixuga'l meu plor,
que per mi te en viatge
suspirs del seu cor,
que d' ell sols me fio
per bo y amorós
com ja us desprecio
per va y orgullós.

Duc Palmira!

Pal Deixeume!

Duc Palmira!

Escena 9.

Dits — Enrich.

En Cobart!

Duc Oh! tu!

Qn Pas doneune!

(Probem d' uiar l' art.)

Duc Qui 't salva?

Qn La Reina

qu' ha obert la presó.

Duc La Reina!

Qn Mireula!

Duc Senyora!

Qn Atràs!

Duc No!

(La noblesa qu' habia eixit àles

crits del Duch, are vegent pas-

sar à Bertoldo vestit de Reina,

ouberta la cara ab un vel sa-

luda tota fins que Bertoldo

ha desaparescut.)

Qn Qs l' ordre qu' are ella
sortint m'ha donat.
Quedeus aqui presos
com reos d' estat.
Y fins qu' ella torni
per fer lo seu fi,
sequeixnos, Palmira,
quedeus tots aqui. (Mo.
(Se'n va ell y Palmira darre-
ra de Bertoldo.)

Qscena 10.

Duch - Nobles - Agutzil.

Duc Oh! haben vist? heu vist quins cambis
tant raros y singulars?

Ja`s diu be qui es boig qui`s fia
massa de personas reals!
Son al fi fets com nosaltres;
son com nos d' argila y fanch
y`l desventurat que hi funda
lo seu goig y benestar
s' exposa a veurel fet trossos
com m' està are à mi passant.

Reena II.

Los mateixos - La Reina.

Rei Duch del Castell.

Duc Ma senyora?

(Ay! qu` are`m fara matar.)

Rei Sabeu ja quant vos estimo

y are us quedarà probat.

Duc (Reu vist may gent mes lluntica?

Rei Sabeu perquè s'fa aquet ball?

y perquè ja s' iluminan
salò y cambras del palau?

Duc No per cert, senyora Reina.

Rei Donchs es perquè à dins del sach
vegi be'l rustich Bertoldo
quin cas d' ell lo Rey ja fa.
es perque tot desseguida
vegi com al seu dovant
vos caseu vos ab Palmira
perque quedi aqui sentat
qu' aqui entre 'l Rey y la Reina
queda al fi aquesta triunfant.

Duc Que diheu, senyora?

Rei ´L qu' us conto.

Duc Será que jo estich somiant?

Rei Somiant m' heu dit?

Duc Quant fa un rato

vos ab l' Enrich heu passat,

y ni m' heu dit, despreciantme

una paraula, per tal

de daime aixi mes grou pena

are aixi podeu parlar?

Rei Duch! Ygnoreu que soreina

y que de ma dignitat

ningú se´n riu ni sèn mofa?

Duc Ni he volgut mofarmen may.

Pero tampoch una reina

deu mofarse del vassall,

que no por ser digne l' amo

Rei y vos creyeu que jo m'mofo?
Duc Del modo mes singular
Rei Senyor Duch!
Duc Senyora Reina!
Rei Probeume'l qu'heu suposat.
Duc Probeume vos que fa un rato
no heu passat pel meu devant
com ha vist la Cort qui hi era,
com ha vist lo vostre criat,
y la Palmira manuvia
per durlos junts à casar.
Rei Que jo he passat ab Palmira!
Duc Y ab l'Enrich!
Rei Que jo he passat
ab l'Enrich!
Duc Senyora Reina!

Rei Q: que`m voleu fer llocar?

Duc Vos ho voleu fe ab nosaltres.

Rei Y jurareu lo indicat?

Duc Jureuho.

Tots Jurem!

Rei No menten

caballers tant brauy lleals.

Duc Y no ho recordeu, senyora?

Rei No. y si això es cért y vritat

es que`m torno boja.

Duc Boja!

Aussili à la Reina!

Rei Al cap!

Aussili!

Tots Assistencia!

Duc Metges!

Escena 12.

Los mateixos - Lo Rey.

Rey Que passa à n'aqui? Qu'hi ha?

Duc Que la Reina `s torna boja!

Rei Que'l ministre m'ha insultat!

Duc Tremolo encara d'irat.

Rei Mireume; eitich tota roja!

Duc Diu que no ha passat per' qui
ab lo Patge y la Palmira.

Rei Diu que jo que à n' aqui `m mira
monto y dich quant no dech di.

Duc Y jo dich lo cert.

Rei Lo Rey.

Duc Ha passat.

Rei No hè passat.

Bastа.

Rey

Conceixeu que per la casta
es Bertoldo agut de Hey
y no veyeu que'l desori
eff es qui l' ha promogut.

Rei No; per molt que sigui agut
no ha fet eff lo rebombori,
perquè jo à dintre del sach
l' he fet Higar pels meus patges.

Rey Ah! y vos trobeu ventatges
contra aquet astut parrach?
Dintre'l sach Higat y oculт
eff de tot ha estat la causa.
desfigueulo ab tota pausa
y acabem ja tot l' insult.

Rei Desfigueulo!

Duc Sortiu fora.

Rei Treu lo cap. Bertoldo vil.

Ag Pietat, senyó.

Tots Ah!

Rei L'agutsil!

Ag Jo u ho diré tot à l'hora.

Jo si aquí 'm saloeu la vida.

Vos diré tot com ha estat.

A mi un home m'ha enganyat.

Ll'ha dit ab manya fingida

cosas per ficarme aquí

y aquí dins he sapigut

que lo patge se n'ha endut

la Palmira à n'al moli.

Rey Ah! Doyeu? y ell de la reina

disfressat haurà fugit.

Duc Oh! al arma!

(Toch de cornetas.)

Rei Mort al bandit!

Duc Ja'n farè jo bona faina.

Rey A buscal per tot lo mon.

Duc A buscàl pe'l plà y la serra.

Rei Guerra à n' en Bertoldo.

Tots Guerra!

Rey Y al trobarlos alli hont son
tan ell com lo patge y ella
qui me'l porti mort ò viu
ja pot dir qu' ha dat motiu
per gojà ab ditxosa estrella.

(Se veuhen passar soldats ab pen-

dons y armas movimént de guer-

ra. Cambi de decoració.)

Cuadro 9.

Pais nevat. Un forn à la dreta.

Escena 13.

Enrich - Palmira.

Pal Jo tremoli que`n Bertoldo
vagi tant à poch à poch.
En Jo també: nos persegueixen
'ls soldats y 'ls escuadrons
y si be 'ls portem ventatge
poden ells caminar molt

y al fi poden atraparnos.

Pal y allavors es perdut tot.

Calla!

En Que?

Pal Que ve.

Gn Ah! mira

com camina tant calmós.

Escena 14.

Los mateixos - Bertoldo.

Ber Tant mateix, minyons, me sembla

que no puch ab lo meu cos.

Gn seyeu sobre aquesta roca.

Ber Si, qui aqui això es lo millor.

Pal Ay, Enrich! quin fret!

Ber Donchs mira.

Tu't bufas 'l dits y jo
de veni aqui xano xano
suo com un matelot.

Gn Pero que teniu? qu'us passa?
com es que sent tant resolt
camineu ab tal catxassa?

Ber Perquè he fet un enginy gros.
He pensat que la noblesa
me perseguirà ab esfors,
vindrà tropa al meu darrera
y jo, astut, he dit: millor.
Si la terra està nevada,
las petjadas faran clots,
donchs, jo 'm poso las sabatas
al revès, aquí 'l talò;

cap à ne'l talò la punta
y aixi com veuràn `ls sots
qu'à la neu caminant fassi,
cambiaràn la direcciò
y aniràn allà à buscarme
quant jo serè aqui à ne'l forn.
En Ane'l forn voleu quedarvos?
Pu! A n'el forn! Ay! quina por!
Ber te de ser per forsa, filla,
tinch llagats tots `ls talons;
no puch dur `l vestit de reina
tant pesant y brodat d'or.
y ademès lo forn me salva,
perquè mal creuràn que jo
siga al forn, quan las petxadas
que la neu pearca per tot

van. del forn cap allà enfora
y no d' allà enfora al forn.

Pal Vritat es.

Gn Gn tot atina!

Ber Per ço tinch lo carbassot.

Pal Be, pero: que fem novaltres?

Gen Molt ben dit; que fem tots dos?

Ber Aneu caminant enrera
per enganyà à tots com vol
y en lloch d' anar com voliau
al moli tots dos resolts,
com qu' al agutzil vau dirho.
truqueu à n' aquet rector
qu' aqui vora te l' hermita
y vos casarà afanyós
mentres jo à n' al forn deseanji

y puga, al camina un poch
ana à cal rectò à trobarvos
per fugi à Franza ab tots dos.
Pal Vaja, donchs, anem enrera.
En Cap allà sempre 'ls talons.
Ber Ah! ah! ah! sembla que baffin.
Pal Com dobiau semblar vos.
En Donchs Bertoldo hasta la vista.
Ber fins à veurerm de retorn.
(mP.)

Escena 15.

Bertoldo.

Ah! ja veig al Muny la tropa
que'm te de veni à pescar.
si are aixi `m puch escapar

marxa'l Barco vent en popa!
Qu'ab tant or y sati en torn
surti un pa de la pastera!
Re... ab aquesta graixonera
ficarem lo gall al forn.

(Ti fica deixan sortir fa punta del

(mS.) vestit.)

Qscena 16.

Tia Reparada.

Ay! quin fret mareta meva!
Mareta meva quin fret!
y la tia Reparada
com tothom sab ja fa temps
tinch al nas ugaberruga

pero may m'he vist com are
tremolant tants tremolets
ni jamay m'he vist la punta
que'm sembles com are un gel.
¡Ay, quin fret, mareta meva!
¡Mareta meva quin fret!

Escena 17.

Tia Reparada - Lo Duch - Lo
Compte - Soldats - Bertol-
do

(Amagat al. fons).

-

Duc Hola, tia Reparada.
Bom Hola bruixa del infern!

Tia Oh! ja ho crech qu'es fort l'ivern.

Duc Mala guia habem trobada.

Jeu que beguin`ls soldats
mentres jo aqui li pregunto.

Tia Com que m'unto? de que m'unto?

Duc Vaja`l joch dels disbarats.

Prenem paciencia y probem.

Heu vist una gent per'qui?

Tia Si vuit anis de comi?

Prou. Pero are no beurem,
perquè l'aiga s'es gelada
y tampoch tindriam got.

Duc Vaja; es sorda que ni pot
ni senti una canonada.

Probem mes fort. Dich que si
heu vist gent per qui de pas.

Tia Com? que ja se'm gela 'l nas?

Donchs doneume un xich de vi.

Com fenyor!

Duc Qu' es?

Com Deixeu la guia

de la tia Reparada,

qu' aqui veig una petxada....

que seguint del bosch la via

nos diu clar que 'l tal Bertoldo

s' ha amagat allà hont lo bosch

fentse mes ocult y fosch

fa ab lo seu ramatge un toldo.

Duc Teniu raho; seguiume tots

y'l trobarem dessegui da.

(Se'n van ab los soldats.)

Tia Com? que so desvergonyida?

Ximples ! pillos ! tabalots !
Bah ! d'una pobre velleta
tothom se`n burla ; mirem
si à n' al forn nos escalfem ;
sempre hi queda una miqueta
de caliu y de vegadas
cuan al mas vaig de retorn
sempre `m poch escalfà al forn
del gran frer de las nevadas

(Se`n va al forn y obsorva'l bo-

si de vestit que surt de Sakei-

na.)

Ay ! ay ! qu'es això ? Un Boci
de vestit d'or y d'armàni !
Be es forsòs que`m determini
à estirarlo .... es de sati.

Ay, ay! Aquest vestit jo
li he vist du à la reina.

Ber

Ay!

Tia (Estira el vestit.)

Reina del cel, quin esglay!
Si la reina! Aussili!

Escena 18

Reparada. Berloldo.

Ber

Bo!

Are si que l'hem fregida!
Tia La reina! Aussili! assistencia!
Ber No per Deu, avia! Prudencia!
Tia La reina! A mi desseguida.
Ber Ay! are si qu'he perdut!

Tia Correu ! veniu j' ha embrutada
y surt tota enmascarada.
Ber No per Deu tingueu quietut.
Tia Y es clar qu' es brut, si es un forn.
Ber Heu vist mes desgracia? Qi sorda!
~~Tia~~ Ja ho he sentit ! Ja`m recorda.
Tia Ja son aqui de retorn.
Ber. Qui ?
Tia La tropa.
Bet Ay ! sens temey
tinch ja grots per mon recreo.

Escena 19.

Los mateixos - Duch - Soldats -
Rey - Noblesa.

Duc Ah! sou vos? Preneu al reo.

Rey Y preneulo en nom del rey.

Ber Ah! Senyor! Pietat!

Rey Ni mica!

4' has empres. villa, la feina

de mofarte de la Reina

y à na mi ningù m replica.

Tia Ay! quin fret!

Rey Ahont son lo patge?

y la Palmira?

Ber No ho se.

Rey Parla prompte y pensa be

qu' aquet es ton ultim viatge

Ber No ho diré ni os ho diria

dantme un mon per darme gust.

fi m mateu, mateume injust.

mes jamay per ser espia.

Rey Que't penjas que's juga ab mi?

Ber Sempre que sou rey de cartas.

Rey Mira, rústich, que t'apartas
del respecte y tinch veri.

Ber No m'aparto, perqué us dich,
com diran fins lo mes ases
que vos sou un rey d'espasas
quan matant vos deu fortich,
rey de bastos quant pegueu
ab basto à las vostres tropas,
y rey d'oro y rey de copas
quant deu or y quant bebeu.

Rey Oh! aquesta afrenta à mi!

Ber No senyor, no m'heu entes.

Rey Jo no vull escoltar res

Muny ÿ fora! Muny d'aqui!
Ber Teniu cor tan dur com marbre.
Rey Aneu ans no diga fosch
y penjeulo al mitx del Bosch.
Ber Mes deixeume triar l'arbre.
Rey Poneedit. La mereè aquesta
es la sola concodida.
Perquè perdi à guist la vida
del Migam d'una ballestat
penjeulo com un un ramell
fins que quedi fret com marbre
però això que sigui l'arbre
que li agradi prou à n'ell.
Ber Endevant; vet' aqui l fi
del meu nom. Per rahim deparra
ò penjat com Butifarra.

l'esquirol viure de mi.

Rey Que diu?

Ber Res.

Res Vol. Reparada,
vull premià l vostre servey

Tia Pom! que 'm deya, senyor Rey?

Rey Que vingueu a se amparada.

Tia Ah! pagada. Anem. Tinch fret
y ab això 'm comprarè roba.

Rey Tu al bosch ja y veu si 's troba
arbre per penjà à n'aquet,
mentres jo ab mort ò presò
per justicia fer ab mida
vaig à veurer desseguida
l'agutzil à la presò.

Mutació.

Cuadro 10.

Un bosch de roures, pins y al-
zinas.

Escena 20.

Duch - Bertoldo - Compte
Soldats.

Duc Vaja, donchs: deixemlo y tria
l'arbre allà hont pulgas morir.
Com Comencem per aquet pi.

Ber No, aquet pi no m convindria.
Com Pom que no?
Ber Ca! no'l vull pas!
de tenir massa fruit peca
y'm podria caurer peca
una pinya sobre'l nas.
Duc Vaja, donchs, deixemlo.
Com Vina
y veu si aquet es millor.
Ber Aquet diheu? Ca, no senyor.
No veyeu qu' es una alsina?
Duc Y qui ha fa?
Com Just: no hi atino.
La rahó del pi d'avans.
Ber Si, perquè aqui hi ha'ls aglans
y jo no lo cap tossino.

Duc Y aquest roure?

Ber Massa prim!

Com Y aquest om? #

Ber Massa groixut!

Duc Y aquest alba?

Ber S'ha torcut

y es en va ja que seguim
aquest bosch ni molt ni poch
perquè un arbre qui agradarme
puqui à mi prou per penjarme
non'he vist may cap en floch.

Duc Que fem donchs?

Com Just; que farem?

Ber Cumplir be com una lley
l'ordre qu'us ha dat lo rey
à qui stots obehir deu.

y per mes que vos enfadi
l'ordre qu'al marxà ns ha dat
es que no dech ser penjat
fins qu'à mi l'arbre m'agradi.

Com Vritat es.

Duc Oh! 'ns ha vensut!

Ber Ah! ah! àh! ho veus taujanàs?
Quedas ab un pam de nas.

Escena 2ª.

Los mateixos - Agutsit.

~~Ag~~ N Bertoldo?

Ber Qui?

Duc Que us ha dit?

Ag Jo us diré lo qu'ha succeit.

Jo... espereu vos un instant...

vinch corrents y esbufegant.

Com Vaja!

Duc Al punt!

Ag Donchs com he dit,

jo m' estaba à la presò
com manat ja se m' habia
per la mala pillería
que m' ha fet aquet Bribó,
euant lo Rey de cop ha entrat
y ha volgut sabè 'la manya
d' aquella partida estranya
qu' aquet tuno m' ha jugat.
Jo li he dita, y tant lo rey
ha rigut ab l' acudit
que m' ordena tot seguit

que cumplintho com à lley
en Bertoldo en llibertat.
quedi aqui tot derreguida
mentre'l Rey per riure'l crida
dantli un llach al seu costat.

Duc Oh! anem à desfè aquest ordre
que à mi`m pert per sempre mes.
Com Oh! si es cert qu'això'l rey fes
mato al rey y hasta à la sorda.

(m.) (fe`n van.)

Escena 22.

Agutzil - Bertoldo - Enrich y
Palmira.

=

Ber Això son los cortesans
y'à no'l prech del rey jo sort.
No: no vull anà à la cort.
Gn Oh! Bertoldo; y aquells plans?
Pal fi; Bertoldo! y nostra ditxa?
Ber Ah! erau vosaltres?
Gn ... fi,
cansats d' esperar alli
y temont una desdicha
hem vingut aqui per vos.
Ber Vaja, donchs, anem si us plau,
y jo tornarè al palau
no mes per vosaltres dos.
Que m'esperi la Marcolfa
ni que mort me puga creurer,
jo no l' haig de tornà à veurer,

que no us tinga à punt de solfa.

Anem.

Ag' di; y ab marcha real
com pel mateix rey l'estila
perquè ell es qui us vol à vila
fent una entrada triunfal.

Cuadro II.

Gabinete del palau.

Escena 23

Duch - Estornell.

Q1 Q1 à dir, doncs, que la Altesa?
Duc Ja'l tinch convensut y meu,
y per mes que li sap greu
perdrer la seva ajudesa
m'ha jurat que'l matarìa
al punt qu'arriba aqui
ja que jo li he sentit di
que à n'al Rey matar volia.
Q1 Is aquesta mentida vostra
y rey s'ha cregut?
Duc Y tant!
que ja deid'aquest instant
veuras be com ho demostra.
Qu'es això?
Q1 Calleu si's plau

perquè ja 'l seguit lo porta.
com lo reytambè à la porta
veig que surt de son palau.

Cuadro

Plassa del devant del Palau.

Escena 2

Los Mateixos la Professò à sadera dola
cual anirà Bertoldo à dalt d'un bayart guar-
nit seguit d'Enrich y Palmira
que van arrogats fins à son temps y lo Rey y la
Reina que surten à la porta del Palau. Quanta pro-
fessò ha dat la volta Bertoldo parla dirigintse al Rey.

Ber Senyor, ja que tanta sort
he tingut de be semblarvos
jo tas graeias vinch à darvos.
Rey Què, 't que vols es darme mort!
Ber Que! qu' heu dit!
Duc Lo qu' are escoltas.
Jo à n' al bosch t' ho he sentit dir.
Jol creyas estar alli
y alli has dit ab veus resoltas,
que volias encantar
à n' al rey ab tas bromadas
per donarli punyaladas
quant menos pogues pensar.
Ber Molt be vos ne pot dar ell
ja que 'l matar no l' empatxa
quant al pit del vostre patge

va posar aquet cartell.

(Li dona.)

Rey Oh! això tu?

Duc Senyor!

Rey Probat

queda ja'l teu crim aixi.
Un desterro lluny d'aqui.

(Se l'enduhen.)

Tu. Bertoldo, al meu costat.

Ber No. al vostre costat, Senyor,
l'Enriquet y la Palmira
l'un per l'altre aimant suspira
y'ls ha unit ja lo Rector.

Rey Ah! que surtin - jo 'ls perdono.

Ber Surtiu, noys.

(Surten.)

Alfs Gracias, bon rey.

Ber Quedeu vos fent recta Rey
mentres jo vos abandono.

Rey No, Bertoldo; fins la Reina
ho ha dat tot al oloit
y teni al Rey divertit
será aqui tota ta feina.

Ber Ja he fet quanta n'hi tenia.
Castich dono à dos pillets
y l'amor dono à n'aquets
dantlos ditxa y alegria.
Be está 'l gall à n'el corral.
Be está 'l Alot una granota.
Be está 'l rustich si está sota
de las fullas del parral.
Y al dessota d'aquell toldo

mes que 'ls reys que d'ells se riuhen
ja veureu com contents viuhen
la Marcolfa y 'n Bertoldo.